МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ФІНАНСІВ ТА ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА ФІНАНСОВИХ РИНКІВ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА (ДИПЛОМНА) РОБОТА

на тему: Сучасні платіжні технології: тенденції та перспективи розвитку

Здобувача вищої освіти ІІ рівня, ІІ курсу, групи ФМФз-22-1,

спеціальності (072 «*Фінанси, банківська справа* та *страхування*»),

освітня програма (Фінансові технології)

_____ Полюховича Андрія Геннадійовича
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові)

Науковий керівник _____ Пернарівський Олександр Васильович_к.е.н., доцент
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Керівник освітньо-професійної
програми _____ Корнєєв Володимир Вікторович, д.е.н, професор
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Допущено до захисту за рішенням кафедри фінансових ринків та технологій
протокол від «15» 01 2024 № 9

Завідувач
кафедри _____ Береславська Олена Іванівна, д.е.н., професор
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Ірпінь – 2024

Реєстрація № 4 17.01.2024 р. Безродовська В.С.
(дата) (підпис відповідальної ос

Результати перевірки До захисту 15.01.2024
(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис)

Результати захисту 5 09.02.2024
(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: Прилипко І.О.
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії: Вересавська О.Ф.
(підпис) (ініціали, прізвище)

Корнєєв В.В.
(підпис) (ініціали, прізвище)

Верелюк Ю.Ю.

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КЕРІВНИКОМ ТА РЕЦЕНЗЕНТОМ				
1.Зміст випускної роботи (якість теоретичного матеріалу, його зв'язок з практичним, вміння представляти матеріал в логічній послідовності, наяв ність висновків та пропозицій)	від 0 до 30	22		
2.Дотримання вимог одо оформлення	від 0 до 10	9		
3.Вчасне виконання роботи на всіх етапах у встановлені кафедрою терміни	від 0 до 5	5		
4. Рецензент	від 0 до 5	5		
РАЗОМ БАЛІВ*	**від 0 до 50**	41		
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1.Доповідь	від 0 до 10	10		
2. Роздатковий матеріал	від 0 до 5	5		
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25	25		
5. Апробація (участь у конференціях)	від 0 до 10	9		
РАЗОМ БАЛІВ	**від 0 до 50**	49		
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	**від 0 до 100**	90		Ловчун С.В.

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
90	A	5	09.02.24	Ловчун С.В.

Навчально-науковий інститут/факультет Факультет фінансів та цифрових технологій
Кафедра Кафедра фінансових ринків та технологій
Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
Освітня програма «Фінансові технології»

Затверджую
Завідувач кафедри Коваленко Ю.М.
«15» листопада 2022

Завдання на випускну кваліфікаційну (дипломну) роботу
здобувачу вищої освіти
Полюховичу Андрію Геннадійовичу
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи
Сучасні платіжні технології: тенденції та перспективи розвитку
Затверджена наказом ректора від «15» 11 2022 р. № 1208
2. Строк здачі закінченої роботи 04.12.2023р.
3. Цільова установка дослідити сутність та значення, класифікаційні ознаки сучасних платіжних систем; визначити роль які відграють платіжні системи в національній економіці та вивчити нормативно-правову базу, яка визначає правила користування платіжними системами; дати оцінку основним фінансово-економічним показникам щодо функціонування ринку сучасних платіжних систем; проаналізувати стан та ступінь розвитку проведення розрахункових операцій за допомогою електронних платіжних систем; визначити основні напрями покращення ефективності функціонування сучасних платіжних систем.
Мета роботи вивчення теоретичних засад функціонування національних платіжних систем, оцінці основних тенденцій, та пошуку альтернативних способів покращення функціонування сучасних платіжних систем
Об'єкт дослідження економічні відносини, які виникають між всіма учасниками під час отримання фінансових послуг за допомогою сучасних платіжних систем.
Предмет дослідження функціонування сучасних платіжних систем в структурі фінансової системи країни
База дослідження статистична звітність Національного банку України, Міністерства фінансів України
4. Вихідні дані до роботи нормативно-правові акти, що регулюють діяльність платіжних систем, платіжної інфраструктури та платіжного ринку; звіти та аналітичні матеріали Національного банку України; наукові праці та статті з питань діяльності платіжної інфраструктури.

5. Перелік графічного матеріалу 6 таблиць, 11 рисунків

6. Зміст випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи (перелік питань за кожним розділом)

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ ПЛАТІЖНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

1.1. Теоретичні аспекти визначення сутності та класифікаційних ознак сучасних платіжних технологій

1.2. Роль сучасних платіжних технологій в національній економіці та нормативно-правове забезпечення

РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД СУЧАСНИХ ПЛАТІЖНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ

2.1. Оцінка сучасного стану ринку платіжних послуг в Україні

2.2. Стан та ступінь розвитку проведення розрахункових операцій за допомогою платіжних систем

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ПЛАТІЖНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

7. Календарний план виконання роботи

№ п/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної (дипломної)роботи	Строк виконання етапів роботи	
		За планом	Фактично
1	2	3	4
	Підготовка 100% кваліфікаційної роботи та подання її на перевірку науковому керівнику	29.09.2023р.	27.09.2023р.
	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника та подання її на повторну перевірку керівнику	31.10.2023р.	27.10.2023р.

	Попередній захист кваліфікаційної роботи	11.12.2023р. - 22.12.2023р.	22.12.2023р.
	Отримання відгуку наукового керівника кваліфікаційної роботи	18.12.2023р. - 22.12.2023р.	22.12.2023р.
	Рецензування кваліфікаційної роботи	26.12.2023р. - 29.12.2023р.	28.12.2023р.
	Надання кваліфікаційної роботи для перевірки на плагіат	01.11.2023р. – 04.12.2023р.	01.12.2023р.
	Захист кваліфікаційної роботи	09.02.2024р.	

8. Дата видачі завдання «15» 11 2022

9. Керівник випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи _____ Пернарівський О.В.
(підпис) (прізвище, ініціали)

10. Керівник освітньо-професійної програми _____ Корнєєв В.В.
(підпис) (прізвище, ініціали)

11. Завдання до виконання отримав Здобувач вищої освіти _____ Полюхович А.Г.
(підпис) (прізвище, ініціали)

АНОТАЦІЯ

Сучасні платіжні технології: тенденції та перспективи розвитку

(назва випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи)

Мета роботи полягає у вивченні теортичних засад функціонування національних платіжних технолгій, оцінці основних тенденцій, та пошуку альтернтаивних способів покращення функцінування сучасних платіжних систем.

Завданнями роботи є: дослідити сутність та значення, класифікаційні ознаки сучасних платіжних систем; визначити роль які відграють платіжні системи в національній економіці та вивчити нормативно-правову базу, яка визначає правила користування платіжними технологіями; дати оцінку основним фінансово-економічним показникам щодо функціонування ринку сучасних платіжних систем; проаналізувати стан та ступінь розвитку проведення розрахункових операцій за допомогою електронних платіжних технологій; визначити основні напрями покращення ефективності функціонування сучасних платіжних технологій.

Предметом дослідження є функціонування сучасних платіжних технологій в структурі фінансової системи країни.

Об'єктом дослідження є економічні відносини, які виникають між всіма учасниками під час отримання фінансових послуг за допомогою сучасних платіжних систем.

Базою дослідження є статистична звітність Національного банку України, Міністерства фінансів України.

Одержані результати можуть бути використані у діяльності операторів що здійснюють розробку та керування платіжних систем.

Дипломна робота містить __67_ сторінок, 6 таблиць, 11 рисунків, список використаних джерел з 37 найменувань, 9 додатків.

Ключові слова:

Українською мовою - платіжні системи, технології, безготівкові розрахунки, електронні платежі;

Англійською мовою - payment systems, technologies, cashless payments, electronic payments

Рік виконання дипломної роботи 2023р.

Рік захисту роботи 2024р.

ABSTRACT

Modern payment technologies: trends and development prospects

The purpose of the work is to study the theoretical foundations of the functioning of national payment technologies, assess the main trends, and find alternative ways to improve the functioning of modern payment systems.

The tasks of the work are: to investigate the essence and meaning, classification features of modern payment systems; determine the role played by payment systems in the national economy and study the legal framework that determines the rules for using payment technologies; give an assessment of the main financial and economic indicators regarding the functioning of the market of modern payment systems; analyze the state and degree of development of settlement transactions using electronic payment technologies; to determine the main directions of improving the effectiveness of the functioning of modern payment technologies.

The subject of the study is the functioning of modern payment technologies in the structure of the country's financial system.

The object of the study is the economic relations that arise between all participants during the receipt of financial services using modern payment systems.

The basis of the research is the statistical reporting of the National Bank of Ukraine, the Ministry of Finance of Ukraine.

The obtained results can be used in the activities of operators involved in the development and management of payment systems.

The thesis contains __67_pages, 6 tables, 11 figures, a list of used sources with 37 items, 9 appendices.

Keywords:

In Ukrainian - payment systems, technologies, cashless payments, electronic payments;

In English - payment systems, technologies, cashless payments, electronic payments

The year of completion of the thesis is 2023.

The year of job protection is 2024.

ЗМІСТ

ВСТУП **8**

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ ПЛАТІЖНИХ ТЕХНОЛОГІЙ **10**

1.1. Теоретичні аспекти визначення сутності та класифікаційних ознак сучасних платіжних систем 10

1.2. Роль сучасних платіжних технологій в національній економіці та нормативно-правове забезпечення 17

РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД СУЧАСНИХ ПЛАТІЖНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ **24**

2.1. Оцінка сучасного стану ринку платіжних послуг в Україні 24

2.2. Стан та ступінь розвитку проведення розрахункових операцій за допомогою платіжних систем 36

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ПЛАТІЖНИХ ТЕХНОЛГІЙ В УКРАЇНІ **44**

ВИСНОВКИ **51**

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ **54**

ДОДАТКИ **58**

ВСТУП

Актуальність теми. Глобалізаційні процеси, які відбуваються сьогодні змушують розвиватись та удосконалюватись всі сфери національної економіки, в тому числі й сферу фінансових послуг. Основні вимоги, які ставить суспільство перед державою, це забезпечення зручності, швидкості, та забезпечення безпечності проведення фінансових операцій. Сучасні платіжні системи надають досить зручні та швидкі способи проведення розрахунків, сприяючи не лише підвищенню якості наданих послуг, а й справляють позитивний ефект на загальну економічну ситуацію в країні. Актуальність дослідження основних аспектів функціонування діючих платіжних систем досі є нагальним питанням, адже за умов постійних динамічних змін політичного та фінансового середовищ держави постають нові виклики перед національними платіжними системами.

Стан і ступінь розробки проблеми в спеціальній літературі. Вивченням питання економічної природи, сутності та основних тенденцій сучасних платіжних технологій займалась низка вітчизняних та зарубіжних науковців. Так, вітчизняні науковці здебільшого розглядають у своїх наукових роботах причини виникнення, нормативно правове регулювання та аналізують основні тенденції розвитку національних платіжних систем. Окремо слід згадати праці таких вітчизняних дослідників як Бабарицький О., Богоявенська Ю., Бондарець О., Вовченко О., Вольвач О., Голда Н., Деркач Ю., Джусов О., Дзюблик О., Єрмошкіна О., Завгородній А., Коць О., Кравченко І., Кравченко Н., Кушнір С., Лобач О., Лозовицький А., Назаренко В., Ситник І., Чкан І. та інші.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є вивчення теортичних засад функціонування національних платіжних систем, оцінка основних тенденцій, та пошук альтернтаивних способів покращення функцінування сучасних платіжних технологій.

Завданням роботи є:

- дослідити сутність та значення, класифікаційні ознаки сучасних платіжних технологій;

- визначити роль, яку відграють платіжні технології в національній економіці та вивчити нормативно-правову базу, яка визначає правила користування платіжними системами;

- дати оцінку основним фінансово-економічним показникам щодо функціонування ринку сучасних платіжних систем;

- проаналізувати стан та ступінь розвитку проведення розрахункових операцій за допомогою електронних платіжних систем;

- визначити основні напрями покращення ефективності функціонування сучасних платіжних систем.

Об'єктом дослідження є економічні відносини, які виникають між всіма учасниками під час отримання фінансових послуг за допомогою сучасних платіжних систем.

Базою дослідження є статистична звітність Національного банку України, Міністерства фінансів України.

Предметом дослідження є функціонування сучасних платіжних технологій в структурі фінансової системи країни.

Методи дослідження. Під час написання роботи було використано різні методи наукового пізнання. Так, під час написання першого розділу роботи було використано такі методи як: аналіз, синтез, метод логічного узагальнення. Для написання другого розділу було використано графічні методи, для безпосередньої побудови графіків та таблиць. Третій розділ роботи був написаний з використанням методів логічного узагальнення.

РОЗДІЛ 1.
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ ПЛАТІЖНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

1.1. Теоретичні аспекти визначення сутності та класифікаційних ознак сучасних платіжних технологій

Забезпечення сталого та ефективного функціонування національної економіки є одним із найголовніших завдань, які ставить перед собою держава. Нові виклики та постійні зміни, з якими стикається країна змушують уряд шукати нові способи забезпечення безперебійної роботи національної платіжної інфраструктури. З початком активізації військових дій по всій території держави особливо загострилась фінансова криза в середині країни, адже значну частину коштів було виведено з ринку, економіка зазнала значних фінансових втрат через постійні ракетні обстріли, окупація близько 20% території країни призвели до того, що рівень довіри до фінансової системи країни значно скоротився. Незважаючи на такий спад, необхідно зазначити, що платіжна інфраструктура країни досі функціонує в звичайному режимі, проте проблеми, які стримують її роботу потребують подальшого вивчення для визначення оптимальних способів для їх вирішення.

Платіжна інфраструктура та платіжний ринок будь-якої країни постійно видозмінюються, адже з розвитком та впровадженням нових технологій виникають нові потреби, й відповідно нові форми розрахунків. Сучасна платіжна система являє собою сукупність форм, правил та порядків для виконання платіжних операцій. Фінансова система України має дві основні форми платіжної системи – внутрішньодержавну та міжнародну. Основні правила виконання платіжних операцій через міжнародну та внутрішньодержавні платіжні системи викладені Законі України «Про платіжні послуги», інструкціях та положеннях Національного банку України. При цьому необхідно зазначити, що кожен з науковців по різному трактує таке поняття як «платіжна система».

Розглянемо основні дефініції поняття «платіжна система», які пропонують вітчизняні та зарубіжні науковці у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Дефініції поняття «платіжна система»

Науковець	Трактування
Міщенко В.	сукупність організаційно-економічних, технічних і фінансових процедур, що використовуються для проведення фінансових трансакцій із фінансовими інструментами між банками та їхніми клієнтами з використанням комп'ютерних систем
Пиріг С.	сукупність нормативних, договірних, фінансових і інформаційно-технічних засобів, а також рішень учасників (банків, установ, компаній), які регламентують свої стосунки щодо порядку проведення переказів і розрахунків. Платіжна система повинна об'єднувати не менше двох банків-емітентів
Загородній А., Вознюк Г.	певна система перерахування коштів між банками та іншими фінансово-кредитними установами, платіжними організаціями, членами та учасниками цієї системи, а також відносини, що виникають під час здійснення розрахунків за операції, які виникають із застосуванням платіжних карток цієї системи
Кравченко І., Балакіна Ю.	інфраструктура фінансового ринку, що складається з установи, яка забезпечує операційну діяльність платіжної системи, учасників платіжної системи, а також інших елементів, що забезпечують здійснення розрахунків за розрахунками і переказами учасників та користувачів послуг платіжних систем або третіх осіб шляхом взаємодії між ними
Кравець В.	Набір механізмів для виконання зобов'язань, взятих суб'єктами господарювання при придбанні ними фінансових та матеріальних ресурсів
Коккол Т.	Офіційна угода, покладена в основу приватного договору або законодавчо закріплена з кількома членами, загальними правилами й стандартизованими процедурами для передачі, клірингу, неттингу та/або погашення грошових зобов'язань, які виникають між його членами

Джерело: побудовано автором за даними [33], [27], [14], [18], [37].

Отже, платіжна система – система для виконання платіжних операцій із формальними та стандартизованими домовленостями і загальними правилами щодо процесингу, клірингу та/або виконання розрахунків між учасниками платіжної системи. Платіжна інфраструктура України включає в себе різні платіжні інструменти та регулюється не лише внутрішньодержавною нормативною базою, а й міжнародними нормативами для забезпечення ефективності та безпечності виконаних платіжних операцій. Головним регулятором, що здійснює керування та нагляд за платіжною системою України є Національний банк України.

Єрмошкіна О. у своїх працях пише, що «платіжна система – це сукупність відносин, що виникає між економічними суб'єктами в процесі створення, обміну, розподілу та перерозподілу платіжних інструментів з метою здійснення розрахунків, переказу коштів та врегулювання боргових зобов'язань між учасниками економічного обігу» [13, с. 137].

Бабарицький О. та Токарєва К. у своїх працях зазначають, що «національна платіжна система покликана створити умови для надання платіжних послуг, одна з яких – це послуга з переказу грошових коштів. Як вбачається, стосовно цього виду платіжних послуг завдання національної платіжної системи, так би мовити, звести платника і одержувача грошових коштів й при цьому забезпечити технічну можливість здійснити платіж. Сам розрахунок за зобов'язаннями – безпосереднє перерахування певної суми конкретному одержувачу (з відкриттям банківського рахунка або без відкриття такого) - прерогатива банківської системи, за винятком випадків, визначених законом. Сьогодні при аналізі роботи платіжних систем прийнято виділяти дві взаємопов'язані, але такі, що мають важливі технологічні та експлуатаційні відмінності ланки платіжної інфраструктури, а саме: роздрібні (retail payment systems) і оптові (wholesale payment systems) системи або системи платежів LVPS). У розряд роздрібних платежів прийнято відносити масові повсякденні грошові трансакції щодо невеликі суми. До категорії оптових платежів включаються великі за сумою і, як правило, термінові за виконанням трансакції, які опосередковують міжбанківські

розрахункові угоди та розрахункові операції на грошових та фондових ринках» [1, с. 471].

Законом України «Про платіжні послуги» визначено, що «міжнародна платіжна система – це платіжна система, в якій оператором платіжної системи є резидент або нерезидент та яка здійснює діяльність на території двох і більше держав, однією з яких є Україна, і забезпечує виконання платіжних операцій у межах цієї платіжної системи, утому числі з однієї держави до іншої» [21].

Важливість та необхідність використання платіжних систем визначається низкою факторів :

1) по-перше, платіжні системи покращують зручність та значно скорочують час виконання операцій;

2) по –друге, сприяють активному розвитку бізнесу, адже для бізнесу важливо мати можливість доступу до різних методів оплати, що значно підвищує обіг компанії;

3) по-третє, платіжні системи включають найкращі системи захисту для проведення фінансових транзакцій.

Науковці сьогодні стверджують, що якісні платіжні послуги, повинні забезпечуватись з дотриманням наступних принципів:

- принцип доступності. Полягає в забезпеченні доступу до платіжної системи й відповідно наданих послуг усім суб’єктам господарювання;

- принцип швидкості та ефективності. Здатність виконувати платіжні операції досить швидко та безперешкодно, зменшуючи при цьому час операції;

- принцип безпечності. Полягає в постійному моніторингу ринку, й пошуку нових способів покращення захисту даних від зломів та відповідно витоку конфіденційної інформації;

- принцип стандартизації. Включає в себе визначення загальних стандартів та протоколів для того аби сприяти швидкій сумісності різних платіжних систем;

- принцип гнучкість та масштабованості. Полягає у можливості швидкої адаптації до збільшення обсягів проведених транзакцій та технологічних змін у фінансовому середовищі;

- принцип забезпечення довіри та прозорості проведених операцій. Полягає у забезпеченні відповідного рівня довіри між усіма суб'єктами ринку фінансових послуг.

Використання цих принципів сприяє створенню надійної та ефективної інфраструктури для надання платіжних послуг.

Поліщук Н. та Голда Н. зазначають, що «основними елементами сучасної платіжної системи є [7, с.16]:

- нормативно-правова база, що регулює платіжні відносини, має створювати сприятливі умови для забезпечення потреб нормального функціонування платіжної системи;

- бухгалтерська і технологічна модель, що є основним операційним механізмом здійснення платежів, що ґрунтується на принципах бухгалтерського обліку і звітності, включає платіжні інструменти та механізми переказу коштів;

- технологічна інфраструктура, що є основою життєздатності платіжної системи; вона включає, зокрема, програмні та технічні засоби обробки та передачі даних, обслуговуючий персонал;

- захист інформації як сукупність програмно-технічних, нормативно-правових, адміністративно-організаційних засобів [7, с. 16].

Чинним законодавством було визначено, що «відповідно до визначення Комітету з платіжних і розрахункових систем Банку міжнародних розрахунків, поняття національної платіжної системи містить:

1) комплекс платіжних інструментів для ініціювання та переказу грошових коштів;

2) платіжну інфраструктуру для оброблення та передавання платіжної інформації від платника до одержувача грошей;

3) фінансові установи, які ведуть грошові рахунки та надають платіжні інструменти і послуги, а також інші підприємства, які є операторами операційних і клірингових мереж;

4) систему ринкових угод щодо створення платіжних інструментів і послуг;

5) систему формування цін на послуги платіжних систем;

6) закони, стандарти, правила та певні процедури, встановлені законодавством і центральними банками з метою забезпечення механізмів розрахунків [31].

Для кращого розуміння сутності та різних видів сучасних платіжних систем було прийнято рішення класифікувати їх за певними ознаками. Так, Кузнєцов А. та Деркач Ю. у своїх працях зазначають, що «основні класифікаційні ознаки платіжних систем зазвичай розглядаються в науковій літературі досить докладно, проте поява в останні роки платіжних Інтернет-систем, схем розрахунків віртуальними валютами, які є важливими інноваціями у сфері платежів, потребує нових підходів до регулювання їхньої діяльності, вимагає доповнення традиційних критеріїв класифікації платіжних систем новітніми» [8, с. 335]. Тому розглянемо класифікаційні підходи які пропонують автори у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2.

Класифікація видів сучасних платіжних систем

Класифікаційна ознака	Характеристика видів
ТРАДИЦІЙНІ	
Резидентність учасників	Платіжна система, *учасниками яких є виключно резиденти* Платіжна система, *учасниками яких є як резиденти, так і нерезиденти*
Централізація	*Централізована* платіжна система (керована з єдиного центру) *Децентралізована* платіжна система (керована приватними кредитними інститутами)
Сума платежів	*Гуртова* (призначена для обробки великих і термінових платежів) *Роздрібна* (призначена для обробки невеликих сум платежів)
Вплив на економіку країни	*Системно значуща* (порушення в діяльності системи може спровокувати порушення у функціонуванні фінансової сфери країни) *Соціально значуща* (порушення в діяльності самої системи може викликати погіршення фінансового становища *значної* кількості учасників фінансової сфери)
Порядок та строки розрахунків	Платіжна система *валових розрахунків (брутто-розрахунки) в режимі реального часу* Платіжна система *відкладених нетто-розрахунків* *Змішана* платіжна система
Кількість використовуваних валют	*Моновалютна* платіжна система (використовується одна валюта) *Мультивалютна* платіжна система (використовуються дві і більше валют)
НОВІТНІ	
Приналежність грошової одиниці, що виступає як платіж	Платіжна система *з використанням державних грошових одиниць* (національна валютна одиниця, що є законним засобом платежу в рамках національної економіки, емісія яких забезпечується державою) Платіжна система *з використанням приватних грошових одиниць* (віртуальні валютні одиниці випускаються у цифровій формі, тільки приватними емітентами і не гарантуються будь-якою юрисдикцією)
Форма платіжних інструментів	*Платіжна система з використанням:* – *паперових платіжних інструментів* (наприклад, банківські чеки); – *електронні платіжні інструменти:* – *традиційні* (електронна форма платіжних інструментів і обробки інформації (платіжні картки)); – *інноваційні* (електронна обробка інформації в інтерактивному середовищі (електронні чеки або віртуальні гаманці)
Канали доступу до платіжної інфраструктури	Платіжна система *з використанням закритих каналів зв'язку* (всі інформаційні повідомлення передаються через захищені банківські канали зв'язку, зовнішній доступ до яких неможливий) Платіжна система *з використанням відкритих каналів зв'язку* (інформаційні повідомлення передаються через відкриті канали зв'язку на основі протоколів шифрування інформації (Інтернет))

Джерело : [8, с.335]

Сучасні платіжні системи прийнято поділяти-класифікувати за певними категоріями. Такий поділ допомагає краще зрозуміти різноманітність та роль різних типів платіжних систем у фінансовій системі. Розглянемо основні види класифікації які існують сьогодні :

1. Засновані на учасниках:

- банківські платіжні системи –ті, що безпосередньо керуються банками та іншими фінансовими установами;
- небанківські платіжні системи – організовані компаніями, які не відносяться до банків, чи подібним ним організаціям, це можуть бути різноманітні технологічні компанії чи платіжні провайдери;

2. В залежності від типів виконаних платіжних операцій:

- онлайн-платежі – розрахункові операції в таких платіжних системах проводяться в режимі реального часу через Інтернет мережі;
- офлайн-платежі – операції, що проводяться без використання Інтернет ресурсів, наприклад через касові апарати;

3. В залежності від типу місця застосування:

- роздрібні платіжні системи – призначені для індивідуальних споживачів та досить невеликих розрахункових операцій;
- платіжні системи для бізнесу – ті, створення та користування якими здійснюється великими корпораціями;

4. В залежності від типу використовуваних технологій:

- Платіжні картки – ті платіжні системи, які використовуються для обслуговування дебетних карток, за допомогою яких проводять різні платіжні операції. Наприклад, Visa, MasterCard.
- Електронні гроші – ті системи, в яких платіжним інструментом є одиниці вартості, що зберігаються в електронному вигляді, випущені емітентом для виконання платіжних операцій (у тому числі з використанням наперед оплачених платіжних карток багатоцільового використання), які приймаються як засіб

платежу іншими особами, ніж їх емітент, та є грошовим зобов'язанням такого емітента.

Проте слід зазначити, що даний варіант класифікації не є остаточним, адже за умов швидких темпів змін інформації, та появи нових запитів на платіжні послуги, сучасні платіжні системи постійно знаходяться в процесі трансформації, адже вимагають швидкої адаптації до нових викликів суспільства та економіки.

Отже, сучасні платіжні системи відіграють одну із ключових ролей в фінансовій системі країни. Визначено, що платіжна система – комплекс структур та технологій, що керуються відповідними правилами для виконання платіжних операцій. Нормативно-правове регулювання, що визначає умови функціонування діючих учасників платіжного ринку, включає низку міжнародних актів та стандартів та внутрішніх законів та постанов, одним із яких є Закон України «Про платіжні послуги», а регулятором ринку платіжних послуг є Національний банк України. Визначено, основні типи класифікації сучасних платіжних систем: в залежності від типу використовуваних технологій, місця застосування, типів проведених операцій, а також учасників.

1.2. Роль сучасних платіжних технологій в національній економіці та нормативно-правове забезпечення

Сучасна економіка постійно розвивається та характеризується новими вимогами до наданих фінансових послуг. Платіжні технолгії відіграють ключову роль в забезпеченні сталого функціонування та розвитку національної фінансової системи. Платіжні послуги є одними із найпопулярніших серед населення, проте постійні виклики які ставить новий світовий ринок, в тому числі в технологічному аспекті, змушує систему платежів постійно змінюватись, створювати нові форми розрахунків, забезпечувати більш надійний захист конфіденційної інформації, спрощувати форми розрахунків, а також зменшувати кількість часу на проведення операцій.

Нормативн-правове забезпечення щодо функціонування сучасних платіжних систем визначається законами та нормативами, які встановлюють правила стандарти для їх роботи. В Україні такі правила включають не лише нормативно-правові акти, що стосуються діяльності надавачів платіжних послуг, а й постанови та рекомендації щодо функціонування електронних грошей, антимонопольного регулювання та захисту прав споживачів. Основною метою нормативно-правового регулювання платіжного ринку країни є забезпечення безперебійної роботи системи, забезпечення високого рівня безпеки проведених операцій та відповідно якості наданих платіжних послуг. Національний банк України як головний суб'єкт, що проводить регулятивну політику щодо діяльності учасників платіжного ринку, встановив наступний розподіл платіжних систем за ступенем важливості див. табл. 1.3

Таблиця 1.3

Розподіл платіжних систем за ступенем важливості

Категорії важливості	Критерії для визначення важливості	Платіжні системи, віднесені до категорії
Системно важливі	> 10% міжбанківських переказів по країні	СЕП НБУ (96% міжбанківських переказів)
Соціально важливі	> 10% внутрішніх та транскордонних переказів	«MasterCard», «Visa», «Western Union», «NovaPay», «Поштовий переказ», «Фінансовий світ»
Важливі	5-10% міжбанківських переказів; 5-10 відсотків внутрішніх та транскордонних переказів; єдиний на ринку за видами послуг	«Leo», «City 24», «MoneyGram», «PrivatMoney», «RIA»

Джерело: [5, с.51]

Отже, як бачимо з таблиці системно важливою для української фінансової системи є державна система електронних платежів, через цю систему проходять більше 90% всіх платіжних операцій в тому числі й розрахунки за бюджетними платежами. Друге місце в структурі найбільш важливих для функціонування економіки держави займають такі платіжні системи як Visa, Mastercard це

міжнародні платіжні системи, за допомогою яких проводиться значна кількість безготівкових транзакцій не лише в середині країні, а й за її межами.

Розрахункові операції які проводяться за допомогою сучасних платіжних систем займають провідне місце в фінансовій системі країни. Приклад розрахункового документа наведено в додатку Б. Провідна роль платіжних послуг пояснюється наступними аспектами:

- спрощенням процедур платіжних операцій;
- сприяння глобальній економічній взаємодії – проведення операцій за допомогою міжнародних платіжних систем дозволяє проводити операції між різними країнами в досить короткі терміни;
- сприяє розвитку інновацій та конкурентоспроможності на ринку фінансових послуг;
- спрощення процесів дає змогу уникнути зайвої бюрократії та сприяють пришвидшенню процесів грошового обігу;
- платіжні системи допомагають забезпечити доступ до фінансових послуг всім верствам населення.

Для того аби визначити роль яку відіграє нормативно правове забезпечення в функціонуванні платіжних систем розглянемо схематичне зображення системного підходу до формування безпеки сучасної платіжної системи на рисунку 1.1.

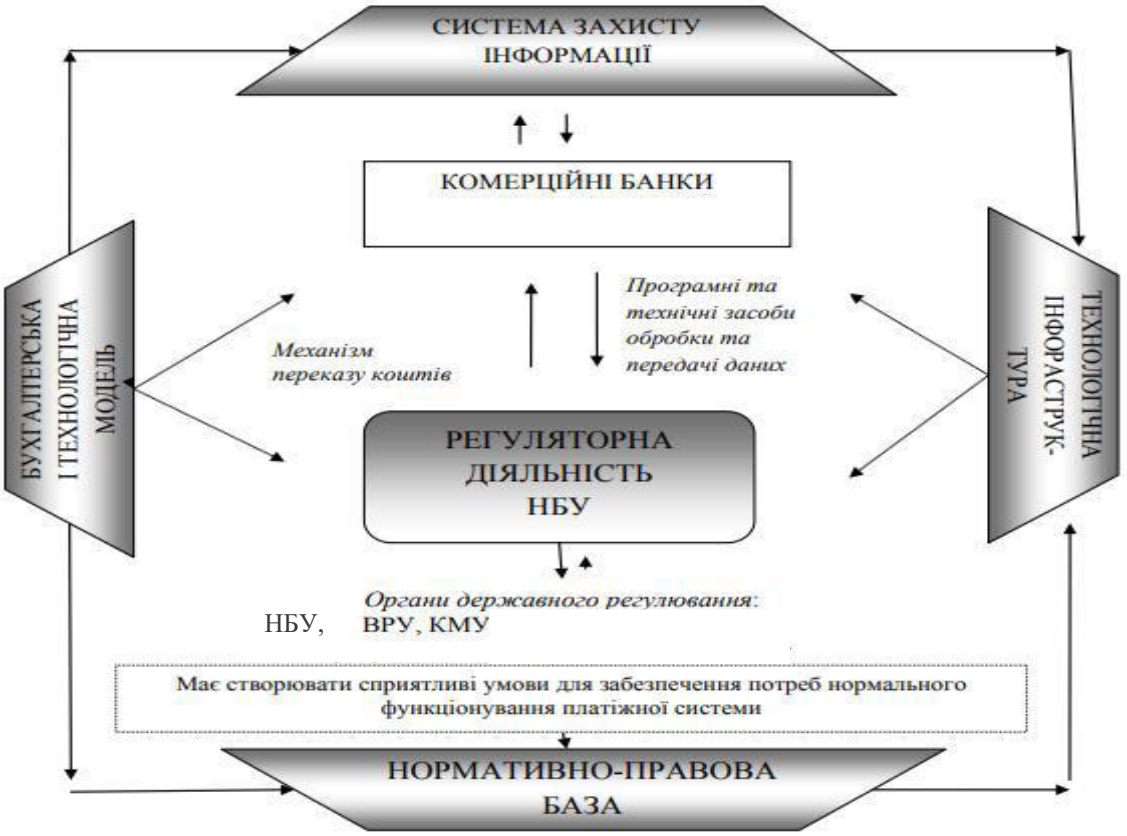

Рис.1.1. Схематичне зображення системного підходу для формування безпеки платіжної системи

Джерело: [32, с.456].

Як бачимо з рисунку всі ланки платіжної системи взаємопов'язані між собою і центральною фігурою, яка забезпечує потреби нормального функціонування платіжної системи виступає саме нормативно-правова база, та безпосередня регуляторна діяльність Національного банку України.

Регулятором було визначено головні об'єкти платіжних систем за якими він здійснює нагляд див. додаток А.

Назаренко В. в свої працях зазначає, що «неможливо не відмітити той факт, що активний технологічний розвиток суспільства дозволив зробити революційний прорив у грошовому обігу – сприяв переходу на сучасні платіжні технологій та використання інноваційних платіжних інструментів. Відбувається поступове перенесення трансакцій в електронний формат, поява нових засобів платежу, новітніх платіжних інструментів і систем. Саме у сфері платіжних і розрахункових систем останнім часом відбувається найшвидше впровадження

інновацій, причому чимало з них є дискусійними з нормативного регулювання та практичного використання» [24, с.81].

Нормативно-правова база сучасних платіжних систем містить різноманітні нормативні документи, в яких прописані правила проведення платіжних операцій. Зазвичай, кожна країна на власний розсуд розробляє акти, проте існують й міжнародні стандарти. Зокрема існують наступні види документів, що регулюють діяльність учасників платіжного ринку та елементів платіжної інфраструктури:

- законы, що стосуються банківської діяльності –вони визначають основні правила згідно з якими банки виконують платіжні операції;
- закони, що регулюють обіг електронних грошей;
- нормативи, постанови, інструкції регулятора (включаючи стандарти дотримання безпеки проведення платіжних операцій);
- закони, що включать антимонопольні стандарти (застосовуються з метою уникнення неправомірної концентрації на платіжному ринку);
- стандарти безпеки даних платіжних карток –такі як PCI DSS (Payment Card Industry Data Security Standard) - міжнародний стандарт безпеки даних індустрії платіжних карток, що застосовуються для захисту проведення платіжних операцій через мережу Інтернет;
- закони, що захищають права споживачів.

Вся вищенаведена нормативно-правова база покликана забезпечити стабільну та ефективну роботу сучасних платіжних систем, а також повинна захищати майнові інтереси учасників системи.

Лобач О. та Кравченко Н. стверджують, що «з огляду на організаційно-правовий статус і на виконуваний функціонал, надавачів платіжних послуг слід класифікувати на тих, які здійснюють підприємницьку діяльність (з метою отримання прибутку), і тих, які такої діяльності не здійснюють, — НБУ, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, — і які у платіжному механізмі країни мають специфічний статус. Якщо говорити про НБУ, то його статус є подвійним: він «надає платіжні послуги відповідно до Закону про

платіжні послуги (стаття 42) і «здійснює державне регулювання на платіжному ринку, здійснює нагляд за діяльністю учасників платіжного ринку» (стаття 7). Органи державної влади та органи місцевого самоврядування можуть виступати і надавачами платіжних послуг (за умови внесення їх до Реєстру платіжної інфраструктури), і користувачами платіжних послуг, та, крім того, вони здійснюють регуляторну діяльність з питань, віднесених Законом до їхньої компетенції. Отже, діяльність зазначених суб'єктів у сфері платіжних послуг може виникати як у площині публічно-правових відносин (тобто державного регулювання сфери платіжних послуг), так і у площині приватно-правових відносин, у яких не виключається встановлення плати за надання платіжних послуг» [21, с.46].

Джусов О. стверджує, що «платіжні системи відіграють одну з найбільш важливих ролей у сучасній економіці країни. Вони забезпечують суб'єктам економічної діяльності можливість здійснення розрахунків за зобов'язаннями, які з'являються у процесі господарської діяльності. Крім того, вони забезпечують громадянам можливість миттєвої оплати за товари послуги та здійснення необхідних інших перерахунків, істотно полегшуючи життя. Раціональна організація роботи платіжних систем сприяє безперебійному функціонуванню фінансового сектору країни у цілому і прискорює здійснення платежів у міжнародних і національних напрямках. Надійні й ефективні платіжні системи є гарантією стабільного функціонування як банківської системи країни, так і економіки у цілому. Крім того, за допомогою окремих платіжних систем здійснюються значні обсяги переказів коштів, тому порушення в їхній роботі можуть викликати системні ризики і негативно позначитися не тільки на фінансовій стабільності, а й у цілому на економічній безпеці країни» [9, с. 195].

Отже, платіжна система – складний комплекс взаємопов'язаних компонентів, повноцінна робота яких здатна забезпечити високий рівень наданих платіжних послуг. Визначено, що сучасні платіжні системи відіграють важливу роль в загальній фінансовій системі, адже використання таких систем значно скорочує час виконання розрахункових операцій; покращує інноваційних

ринок, сприяє підвищенню конкуренції серед бізнесу; сприяє інтеграції окремих економік світу в світову глобалізаційну систему розрахунків; дає змогу забезпечити вільний доступ до проведення операцій всім суб'єктам господарювання. Головним суб'єктом, що регулює діяльність ринку платіжних послуг є Національний банк України. Саме він визначає основні правила проведення розрахунків, методи та форми. Необхідно зазначити, що нормативно-правова база, яка регулює діяльність платіжних систем складається не тільки з Закону України «Про платіжні послуги», постанов та рекомендацій НБУ , а й включає в себе міжнародні правові акти, що регулюють діяльність міжнародних платіжних систем, а також постанови та інструкції антимонопольного комітету, які застосовуються з метою уникнення недобросовісної конкуренції на ринку платіжних послуг.

РОЗДІЛ 2.
АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД СУЧАСНИХ ПЛАТІЖНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ

2.1. Оцінка сучасного стану ринку платіжних послуг в Україні

Кризові явища в економіці, що особливо стали відчутними після активізації війни по всій території України вимагають негайних пошуків нових заходів реформування фінансової системи. Розвиток нових технологій у сфері платіжних послуг сприяє підвищенню конкуренції, а це відповідно стимулює розвиток інноваційного ринку країни. Зростання ролі платіжних операцій сприяє виникненню нових фін-тех компаній та призводить до загального підвищення продуктивності.

Для того аби визначити найбільш важливі платіжні системи в Україні розглянемо приклади платіжних систем, що станом на 2022 рік провели найбільшу кількість операцій за обсягом фінансових ресурсів на рисунку 2.1

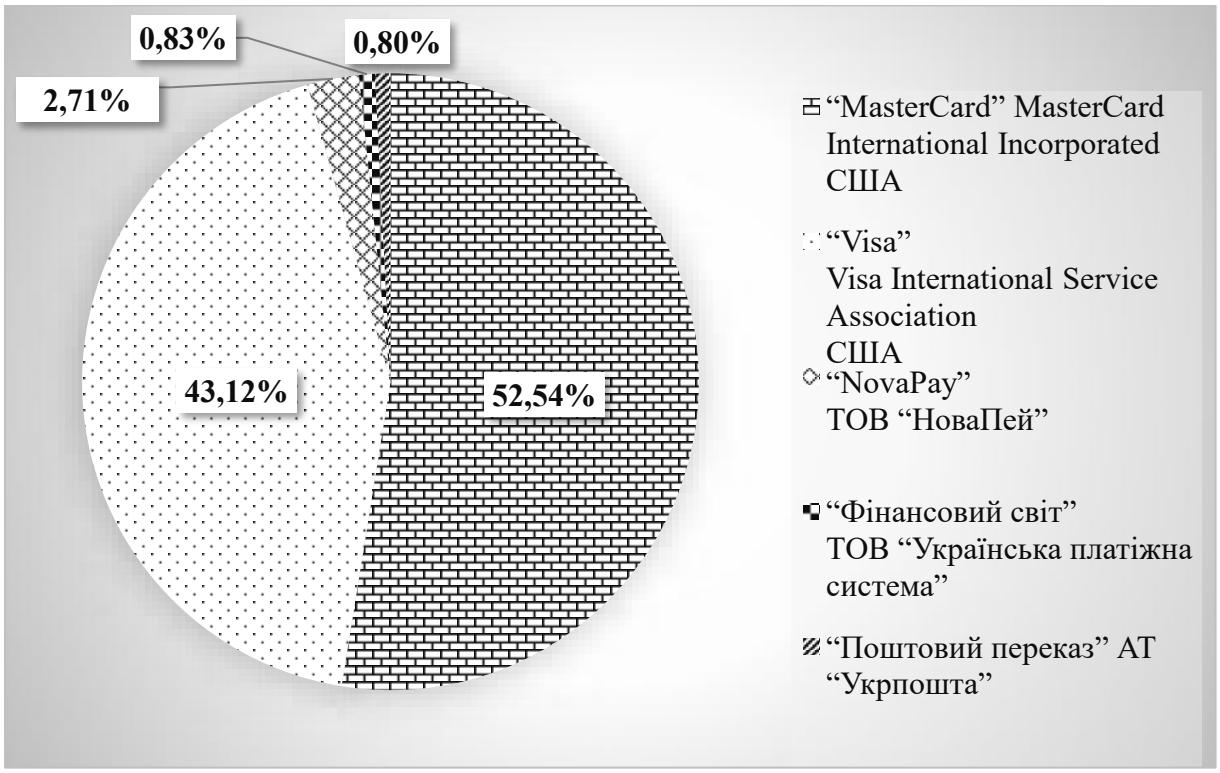

Рис. 2.1. Діаграма найбільш важливих платіжних систем за обсягом проведених операцій станом на 2022рік, млрд. дол.

Джерело: побудовано автором за даними [22, 24].

Отже, як бачимо з діаграми найбільшу питому вагу мають операції, що проводяться за допомогою платіжної системи Mastercard та Visa. В 2022 році найбільшу кількість операцій на суму понад 80 млрд. дол. США провели за допомогою системи міжнародної платіжної Mastercard, що становило більше 50 % загальної питомої ваги. Друге місце в структурі найбільш важливих платіжних систем займає також міжнародна платіжна система Visa – загальна кількість платіжних операцій проведених через систему становила 67,3 млрд. грн., що становить більше 40% від загальної питомої ваги. Загальна питома вага операцій, що були проведені станом на 2022 рік міжнародними платіжними системами становить 95, 66 %. Серед вітчизняних платіжних систем до переліку найбільш важливих було віднесено ПАТ «Укрпошта», «NovaPay», ТОВ «Українська платіжна система». Українські внутрішні платіжні системи, що було додано до переліку найбільших платіжних систем станом на 31.12. 2022 рік мають загальну питому вагу 4, 34%.

Вольвач О. у своїх працях стверджує, що «багато брендів та роздрібних торговців приймають цифрові гаманці як спосіб оплати, крім дебетових та кредитних карток. Цифрові гаманці включають PayPal, Apple Pay, Google Pay, Samsung Pay, AliPay тощо. Деякі компанії електронної комерції навіть починають приймати криптовалюти, такі як біткойн, оскільки вони пропонують низькі комісії за транзакції. Роздрібні продавці, які зараз не приймають цифрові гаманці, повинні почати пропонувати можливість залучити більше покупців. Наприклад, Vodafone Україна у партнерстві з Mastercard представили новий мобільний додаток – перший в Україні універсальний цифровий гаманець Vodafone Pay. Сервіс дозволяє оплачувати різні товари й послуги зі смартфона, поповнювати мобільні рахунки абонентів будь-якого оператора та здійснювати грошові перекази. Сервіс доступний для більшості українців – користувачем Vodafone Pay може стати абонент будь-якого українського мобільного оператора, клієнт будь-якого українського банку, власник смартфону як на базі iOS, так і Android» [6].

Для того аби проаналізувати як саме розвивається система платіжних послуг в Україні розглянемо дані обсягів проведення платіжних найбільш важливих платіжних систем протягом 2018-2022рр. у таблиці 2.1

Таблиця 2.1

Кількість проведених операцій за допомогою найбільш важливих платіжних систем які були проведені у 2020 та 2022рр., млрд. дол. США

	Обсяги проведених операцій, млрд. дол. США	
Найменування платіжної системи	***2020р.***	***2022р.***
"MasterCard" MasterCard International Incorporated США	94,00	82,00
"Visa" Visa International Service Association США	49,00	67,30
«NovaPay» ТОВ «НоваПей»	4,39	4,24
"Поштовий переказ" ПАТ "Укрпошта"	1,82	1,25

Джерело: побудовано автором за даними [15,19].

Отже, як бачимо з таблиці загальна кількість операцій, що були здійсненні міжнародною платіжною системою MasterCard у 2020 році становила 94 млрд. дол. США, тоді як у 2022 році цей показник впав на 12 млрд. а у платіжної системи Visa зріс на 18, 3 млрд. грн., що свідчить про підвищення попиту серед населення на розрахункові операції з проведенням цієї системи. Загальний обсяг коштів сум операцій які були проведені у 2020 році становила понад 153 млрд. дол. США, тоді як у звітному періоді 2022 року цей показник зріс на 1 млрд. дол. США та становив понад 154 млрд., що свідчить про популяризацію використання платіжних систем серед населення. Необхідно зазначити, що серед найбільш важливих внутрішніх платіжних систем показники спадали, так станом на звітний період 2022 року відбулось скорочення рівня обсягів операцій у NovaPay на 0, 15 млрд. дол. США, а у ПАТ «Укрпошта» на 0, 57 млрд. дол. США. Така ситуація пояснюється перш за все війною в Україні, тим, що значна частка населення була змушена виїхати з країни, значну кількість переважно

працездатного віку було мобілізовано до армії, через, що зменшилась потреба у використанні внутрішніх платіжних систем NovaPay та ПАТ «Укрпошта».

Як було зазначено раніше, через державну електронну систему платежів (далі-СЕП) проходять понад 95 % загальної кількості проведених платіжних операцій. Тому для того аби дати оцінку загальному рівню використання електронних розрахунків в Україні необхідно розглянути динаміку обсягів операцій проведених в СЕП протягом 2018-2022рр. на рисунку 1.

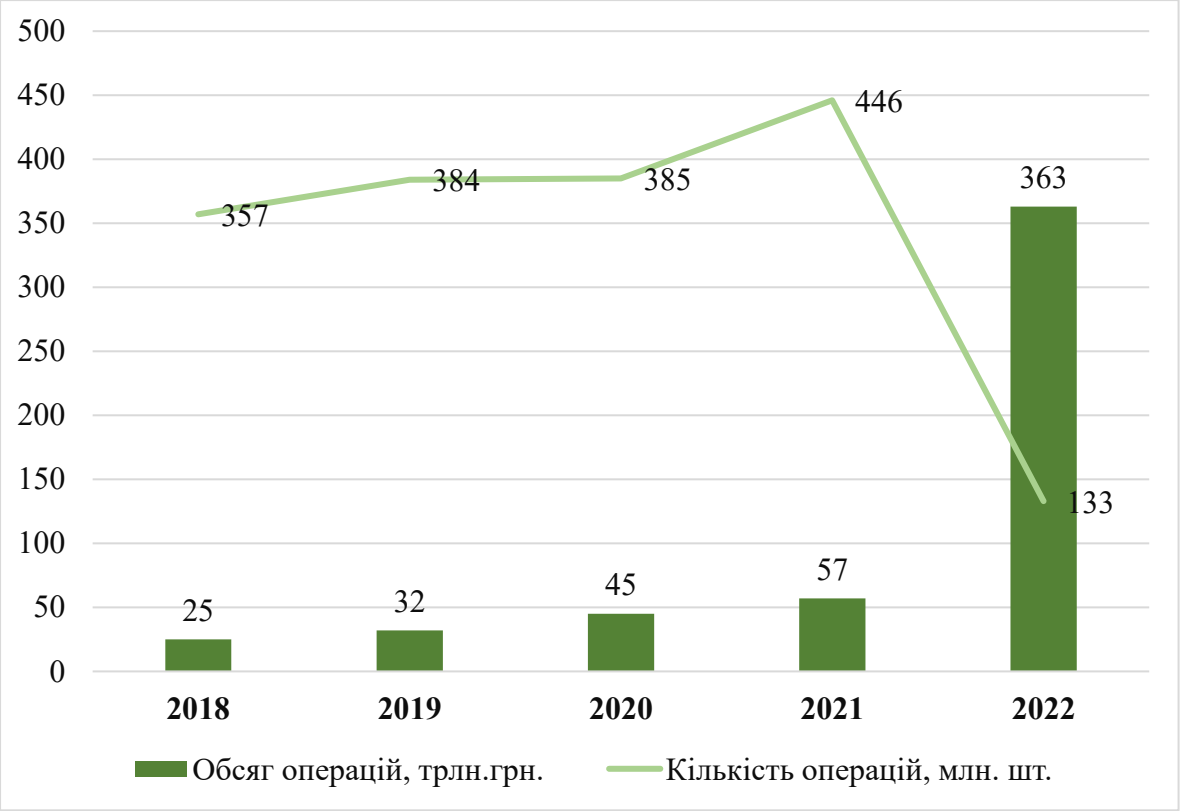

Рис. 2.2. Динаміка загальних обсягів проведених операцій за допомогою державної електронної системи станом на 2018-2022рр.

Джерело: побудовано автором за даними [15].

Отже, оцінка основних показників кількості та обсягів проведених операцій показала, що за 5 проаналізованих років кількість операцій скоротилась на 223 млн. шт., а найбільшу кількість операцій було проведено у 2021 році -446 млн. шт. Як бачимо показник кількості постійно зростав починаючи з 2018 року, проте різке падіння у 2022 звітному періоді можна пояснити знову ж таки військовими діями, що активізувались по всій території країни. Показник обсягів проведених

операцій має тенденцію до зростання і вже у 2023 році цей показник зріс за 5 проаналізованих періодів на 338 трлн. грн., що загалом є досить хорошим показником адже свідчить про зростання попиту на платіжні послуги та збільшенням рівня довіри серед населення до сучасних платіжних систем.

Для того аби краще зрозуміти рівень попиту, на сучасні платіжні послуги серед населення необхідно більш детально проаналізувати показники системи СЕП. Розглянемо показник коефіцієнту обігу коштів у системі електронних платежів станом на звітний період 2022 року.

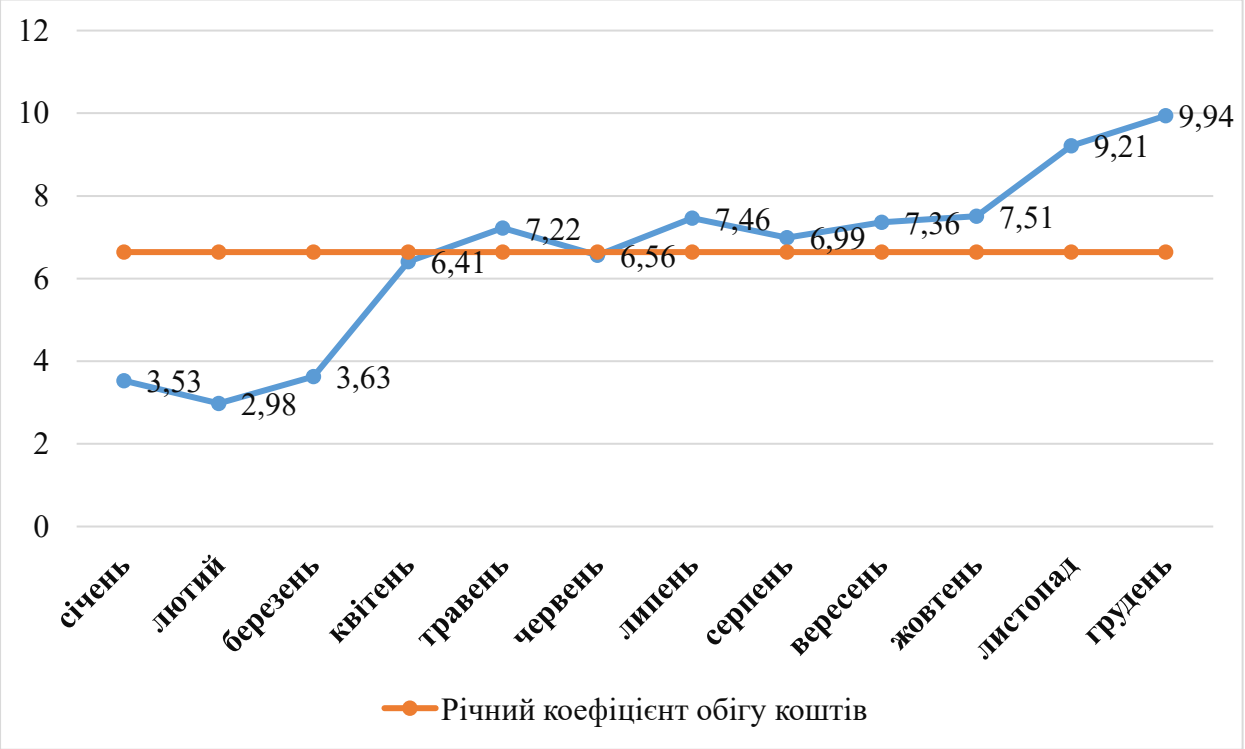

Рис. 2.2 Показник коефіцієнта обігу коштів у системі електронних платежів станом на 2022 рік, %

Джерело: побудовано автором за даними [15].

Оцінка показників коефіцієнта обігу коштів у системі державних електронних платежів показала, що станом на звітний період 2022 року показник постійно зростав. Найменший показник обігу коштів у системі був зафіксований у лютому 2022 року -2,98 %, що також пояснюється розширенням територій на яких Росія активізувала збройну агресію проти України. Річний коефіцієнт обігу коштів у системі станом 6, 64%, що загалом є досить непоганим показником для

воюючої країни, і говорить про досить високий рівень довіри до національної фінансової системи серед населення.

Коефіцієнт рівня виконання операцій в залежності від суб'єкта, що проводить фінансові операції є досить важливим показником. Адже від надійності платіжної системи залежить загальне функціонування фінансової системи країни, поява ризику несправності платіжної системи здатна вплинути на загальну економічну нестабільність в середині країни. Тому розглянемо показники коефіцієнтів часток оброблених платежів в розрізі суб'єктів, що проводять операції на рисунках 2.3. та 2.4

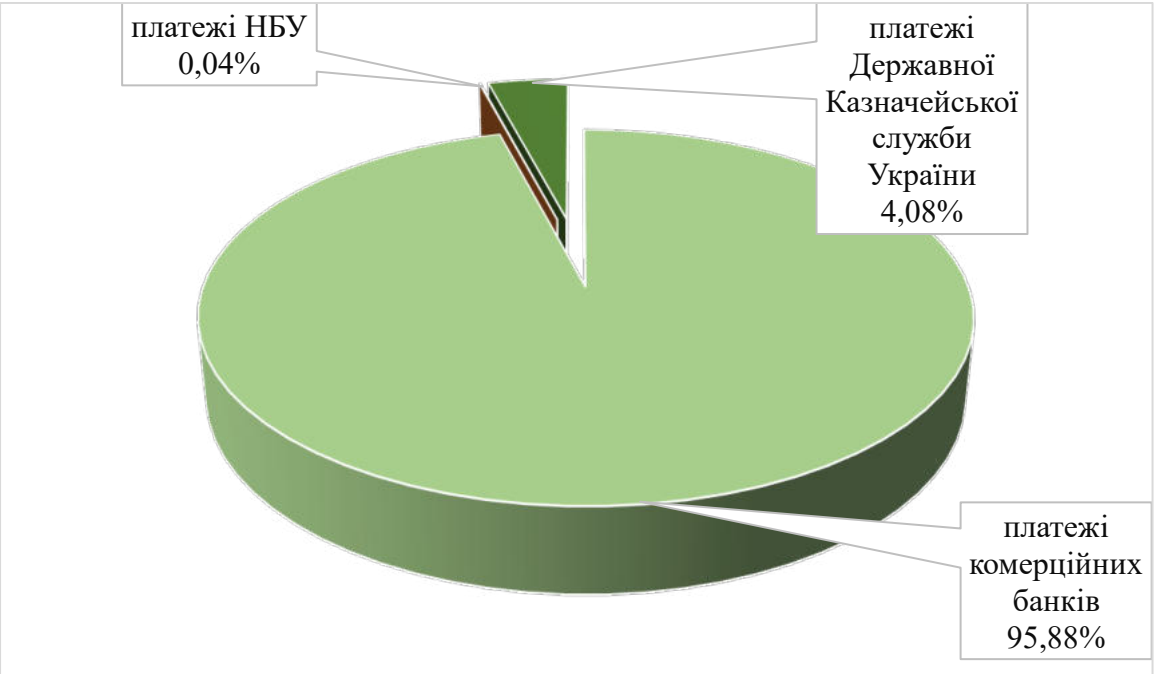

Рис. 2.3. Показник коефіцієнта оброблених за кількістю платежів в розрізі найбільших операторів платіжних систем станом на 2022 рік, %

Джерело: побудовано автором за даними [22].

Отже, як бачимо з рисунку найбільшу кількість операцій у 2022 році було проведено комерційними банками –понад 95 % від загальної питомої ваги, тоді як регулятором лише 0,04% загальної кількості проведених операцій. Загальний обсяг кількості платіжних операцій які провела у 2022 році Державна казначейська служба становила 1/25 частину загальної питомої ваги проведених платіжних операцій. Тому як бачимо основним суб'єктом через які проходить

значна кількість платежів залишаються комерційні банки, тому підвищення безпекових заходів для платіжних систем банків є досить актуальним сьогодні.

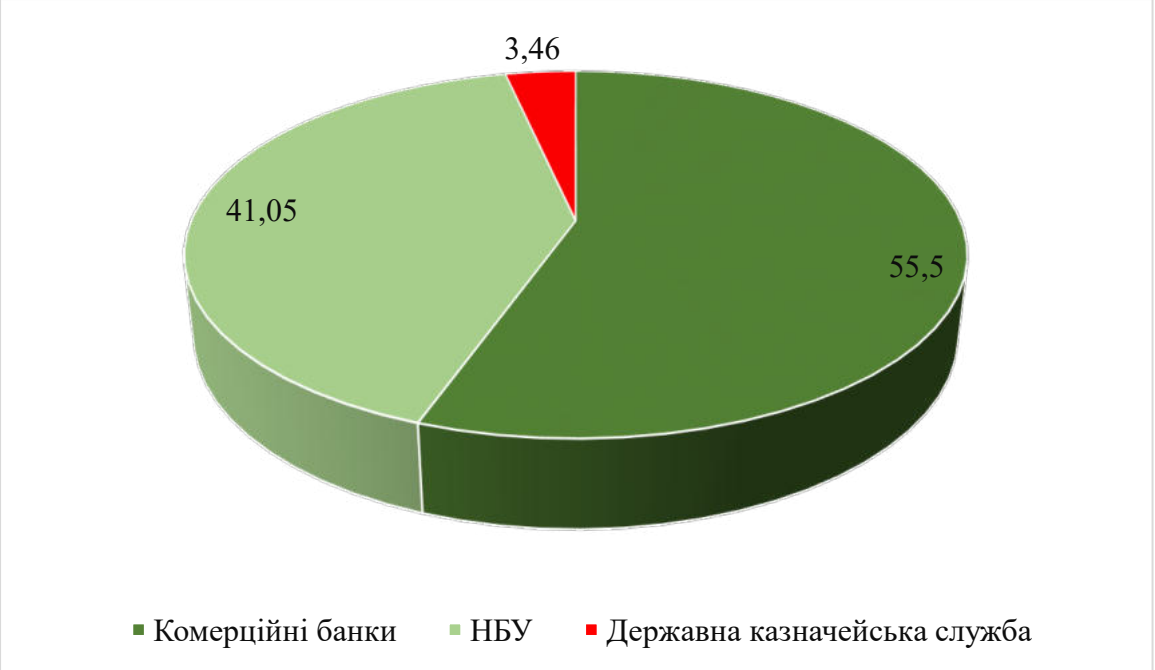

Рис. 2.4. Показник коефіцієнта оброблених за сумою платежів в розрізі найбільших операторів платіжних систем станом на 2022 рік, %

Джерело: побудовано автором за даними [22].

Отже, як бачимо з рисунку 2.4 найбільшу кількість оброблених платежів за обсягом коштів було оброблено знову ж таки комерційними банками, тоді як операції, що проводились НБУ хоч і мали малу кількість операцій проведених в системі станом на 2022 рік, проте обсяг коштів цих операцій становив майже половину від загальної кількості коштів, що були в обігу платіжних систем. Кількість коштів за проведеними операціями Державної казначейської служби України становила 3,46 % від загальної питомої ваги обсягів фінансових ресурсів, що були задіяні в електронній системі платежів протягом 2022 звітного періоду. Тому як бачимо, знову ж таки комерційні банки залишаються найголовнішими суб'єктами, через платіжні системи яких проходить найбільша кількість коштів, звідси можна зробити висновок, що підтримання заходів безпеки для цих установ мають бути на найвищому рівні, з метою уникнення колапсів в державній фінансовій системі.

Для того аби оцінити рівень навантаження платіжної системи необхідно розглянути динаміку кількості операцій та відповідно сум операцій які проходять у найбільш пікові дні у додатку В.

Національним банком України було визначено, що «рівень операційного ризику - щоденне навантаження на системно важливу платіжну систему (за сумою та кількістю операцій, оброблених нею) з метою визначення днів із максимальною та мінімальною сумами та/або кількістю операцій (пікові дні); погодинне навантаження в пікові дні (за сумою та кількістю операцій)» [29].

Розглянемо рівень навантаження державної електронної системи у 2022 році в розрізі сум та кількості проведених платежів на рисунку 2.5 та 2.6.

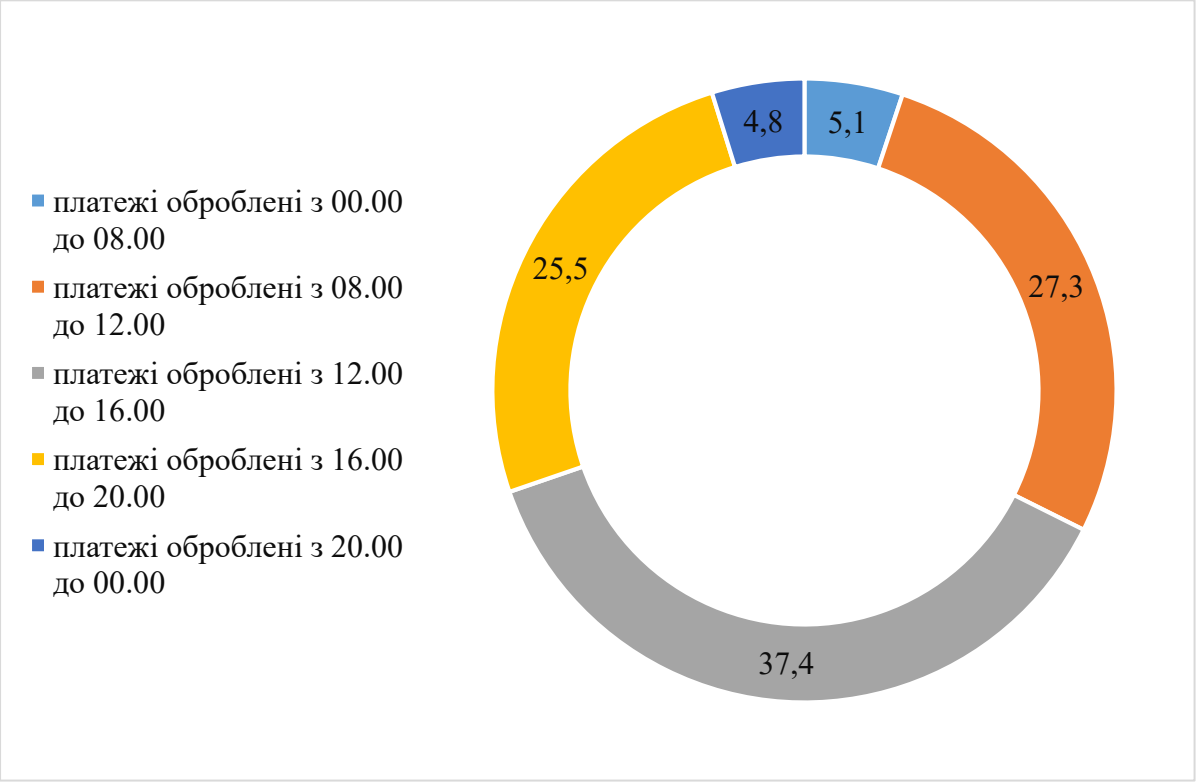

Рис. 2.5. Показник середньозваженої навантаження за кількістю проведених операцій державної електронної системи протягом 2022 р., %

Джерело: побудовано автором за даними [22].

Оцінка показника середньозваженої навантаження на державну систему електронних платежів протягом звітного періоду 2022 року показала, що станом на 2022 рік найбільш піковим часом виконання операції є час з 12.00 до 16.00,

друге місце в структурі питомої ваги середньозваженої завантаженості системи платежів займає період дня з 08.00 до 12.00 . Найменш завантаженим періодом є час з 20.00 до 08.00. – загальна питома вага становила 10% від загальної кількості.

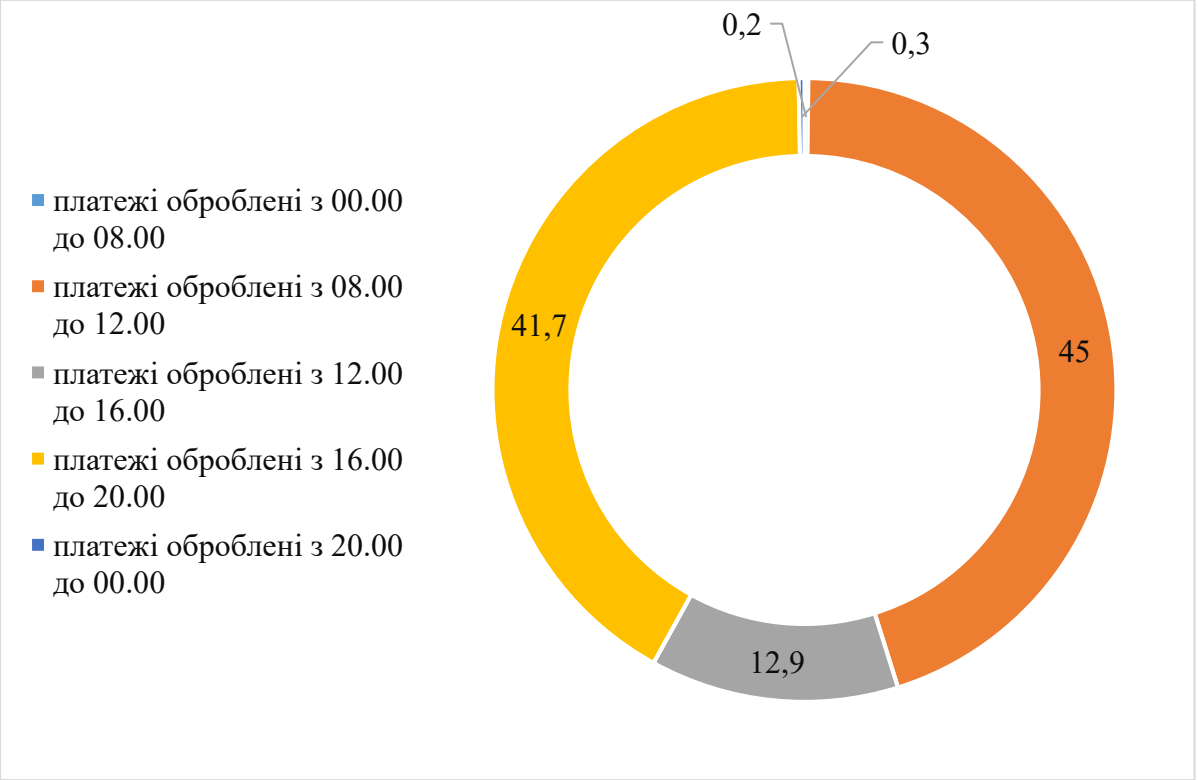

Рис. 2.6. Показник середньозваженої навантаження державної за сумою проведених операцій державної електронної системи протягом 2022 р., %

Джерело: побудовано автором за даними [22].

Отже, як бачимо з рисунку найбільший обсяг коштів за проведеними операціями зафіксовано за платежами які проводять у період першої половини дня - від 08.00 до 12.00 –загальна питома частка коштів за цими операціями становить 45%. Друге місце в структурі питомої ваги обсягів коштів які проходять через електронну платіжну систему зафіксовано у період другої половини дня з 16.00 до 20.00. Найменша кількість коштів, що проходять у електронній платіжній системі було зафіксовано знову ж таки у час з 20.00 до 8.00 –загальна питома частка коштів за проведеними операціями у цей період часу становить лише 0,5 %.

Чкан І. та Чкан А. у своїх працях зазначають, що «вітчизняний ринок банківських послуг стрімко розвивається, але й не стоять на місці технології закордонних фінансових та банківських установ. Серед населення України зростає попит на нестандартне одержання тих чи інших послуг, але в Україні існує низка причин, які гальмують швидкість наближення до європейсько розвинутої інфраструктури банківського сектору і, навіть має законодавчі межі в своїх інноваціях. Вимоги споживачів фінансових послуг вимагають від надавачів цих послуг максимально спрощувати користування ними. Сектор банківських послуг рухається в напряму інтернет-спрямованості своїх операцій та послуг» [35, с. 3].

За результатами звітного періоду 2022 року найбільш важливими учасниками ринку платіжних послуг визнано АТ КБ «ПриватБанк», ТОВ «Контрактовий дім» та ТОВ «Універсальні платіжні рішення» для того аби більш детально оцінити та визначити їх роль на ринку необхідно розглянути показник обсягів операцій проведеними цими установами у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Показник обсягів проведених операцій найбільшими фінансовими установами

		Частка обсягів операцій	
Найменування учасника	**Найменування платіжної системи**	***Обсяги операцій за кількістю, млн. шт.***	***Обсяги операцій за обсягом коштів, млрд. дол.***
АТ КБ «ПриватБанк»	СЕП	29,06% (105 млн шт. від 362,7 млн.шт.)	8,08% (323 млрд дол. США від 4 002 млрд дол. США)
	Mastercard	62,92% (1 990 млн шт. від 3 163 млн шт.)	60,23% (49,4 млрд дол. США від 82 млр
ТОВ ФК «КОНТРАКТОВИЙ ДІМ»	«Фінансовий світ»	68,62% (63,8 млн шт. від 92,9 млн шт.)	71,75% (0,98 млрд дол. США від 1,292 млрд дол. США)

Джерело : побудовано автором за даними [19,23].

Аналіз таблиці 2.2 показав, що найбільш важливою установою, для проведення платіжних послуг в Україні за результатами 2022 року стали АТ КБ

«ПриватБанк» найбільшу кількість операцій установа виконала на базі двох платіжних систем СЕП та Mastercard тоді як загальна кількість операцій у звітному періоді становила 29,06% та 62,96 % відповідно, що загалом є досить хорошим результатом свідчить про високу затребуваність платіжних операцій через банк. ТОВ «ФК «Контрактовий дім» та ТОВ «Універсальні платіжні рішення» проводили операції за допомогою платіжної системи – «фінансові рішення» загальна частка проведення операцій яких за кількістю становила 96,31 %, що також є досить хорошим показником та свідчить про високий рівень довіри до цієї платіжної системи.

Як зазначають фахівці «інтернет-еквайринг на ринку України є досить поширеним сервісом. Його використовують представники дрібного, середнього і великого бізнесу. Сервіс спрямований на широку аудиторію, оскільки оплата може здійснюватися за допомогою віртуальних карт, а також електронних систем платежів. В останньому випадку мова йде про фінансові інструменти, які не мають фізичних носіїв. Інтернет-еквайринг є технологією, в рамках якої клієнтам глобальної мережі відкривається можливість здійснювати фінансові операції за допомогою банківських карт і електронних сервісів. Сервіс еквайрингу в 2021 році надають великі фінансові установи, наприклад Ощадбанк. Також в даному сегменті працюють інші компанії, які виступають в ролі платіжних платформ і електронних гаманців, наприклад, платіжний сервіс liqpay.com та вже описана платіжна система NovaPay, тощо» [28].

Як бачимо ринок сучасних платіжних систем в Україні постійно росте та розвивається проте необхідно зазначити, що існує низка невирішених питань які стримують роботу ринку.

Коць О. та Гоменюк В. виокремлюють «наступні проблеми розвитку та використання платіжних систем сьогодні [17, с. 676] :

- безготівкові розрахунки піддаються шахрайству та хакерським атакам;
- випадки збоїв у роботі POS-терміналів або банкоматів, несправність обладнання чи недосконаліть програмного забезпечення унеможливлюють розрахунки за продукцію;

- відсутність анонімності, яка наявна під час готівкових розрахунків;

- обслуговування лише в окремих банкоматах та окремих країнах, відсутність POS-терміналів або банкоматів у точках продажів» [17, с.676].

Богоявленська Ю. та Прус В. у своїх працях пишуть «в Україні, існує багато системних проблем. На сьогодні виділяються такі [2]:

- український ринок є практично повністю монополізованим міжнародними платіжними системами (МПС). Українським операторам складно конкурувати зі світовими гігантами через більш низьку якість послуг, більш низький рівень компетенції, менший досвід функціонування в даній сфері та інші. Для подолання вказаної проблеми і залучення на ринок нових контрагентів для розвитку здорової конкуренції необхідно стимулювати і підтримувати українських операторів в питанні створення вітчизняних платіжних систем та відповідних сервісів;

- низький рівень захисту прав споживачів платіжних систем і самих компаній, що надають дані послуги, а також у цілому недостатньо розвинене законодавство України у сфері регулювання ринку. Національний банк України в 2021-2022 р. провів зміни відповідного законодавства. Основна мета поновлення платіжного законодавства – збільшити конкурентоспроможність ринку платіжних систем, зробити його більш сильним, гнучким і універсальним, це має сприяти оздоровленню ринку;

- недостатня платіжна та фінансова грамотність деяких категорій населення, передусім пенсіонерів, людей похилого віку, відсутність спеціалізованої техніки для проведення операцій. Потрібно розробити покрокову інструкцією, як саме громадяни можуть застосовувати у повсякденних розрахунках платіжні системи» [25].

Отже, як бачимо ринок сучасних платіжних систем постійно розвивається. Майже по всім показникам відбувалось зростання. Так станом на 2022 рік загальна кількість операцій проведених за допомогою системи державних електронних платежів становила 363 трлн. грн., що на 338 трлн. грн. більше ніж у 2018 році. Хоча необхідно зазначити, що кількість проведених операцій впала

до показника 133 млн. шт., що на 313 млн. шт. операцій менше ніжу 2021 році. Визначено, загально річний коефіцієнт обігу коштів у системі державних електронних платежів становив 6,64 %, що загалом є досить хорошим результатом. Визначено, що найменшу кількість коштів в обігу СЕП було зафіксовано у лютому 2022 року, що пояснюється активізацією військових дій які розпочала Росія на території України. Визначено, найбільш важливі платіжні системи в Україні – Visa, Mastercard, NovaPay, ПАТ « Укрпошта». До основних проблем, що стримують розвиток ринку платіжних послуг в Україні необхідно віднести – нестабільну політичну й фінансову ситуацію в середині країни; високий рівень монополізації ринку платіжних систем міжнародними платіжними системами; низький рівень захищеності прав користувачів; досить високий рівень кіберзлочинів сьогодні та інші.

2.2. Стан та ступінь розвитку проведення платіжних операцій за допомогою платіжних систем

Ефективна робота ринку сучасних електронних платежів –вважається кровоносною системою, адже від її нормального функціонування залежить стала та безперебійна система національної фінансової системи країни. Дослідження питань пов’язаних із сучасними системами електронних платежів має досить велику актуальність зокрема через стрімкий розвиток цифрової економіки. Вивчення питань роботи електронної платіжної системи дає змогу вдосконалювати електронні фінансові процеси, а також дає змогу забезпечити звичайне населення та бізнес якісними платіжними послугами та допомагає захистити права звичайних споживачів.

Для того аби краще зрозуміти та оцінити важливість ринку електронних платежів необхідно розглянути показник динаміки обсягів проведених операцій в розрізі кількості та часу, які займає виконання даних операцій. Тому розглянемо показник обсягів проведених операцій в залежності від часу їх виконання на рисунку. 2.7.

Рис. 2.7. Динаміка зміни обсягів операцій в залежності часу їх виконання станом на 2022рік

Джерело : [22]

Як бачимо з рисунку станом на кінець грудня 2022 року найбільша кількість проведених операцій за часом займали від 5 до 20 хвилин, тоді як найменша кількість яка була зафіксована у грудні 2022 року –це операції онлайн час виконання яких до 1 хвилини їх питома частка склала 1,1 %. Необхідно зазначити, що протягом усіх проаналізованих місяців тенденції спостерігаються схожі, а саме: станом 2022 звітний період найбільшу питому в структурі електронних платежів займали операції, час виконання яких становить від 5 до 20 хвилин, друге місце за обсягом проведених операцій займають операції –час виконання яких понад 20 хвилин, третє місце займають операції час виконання яких від 5 до 10 хвилин, тоді як найменший показник кількості проведених операції мають онлайн платежі час виконання яких до 1 хвилини.

Розглянемо динаміку зміни обсягів операцій проведеними за звітний період 2022 року в залежності від обсягів коштів, які були задіяні в проведенні цих операцій на рисунку 2.8

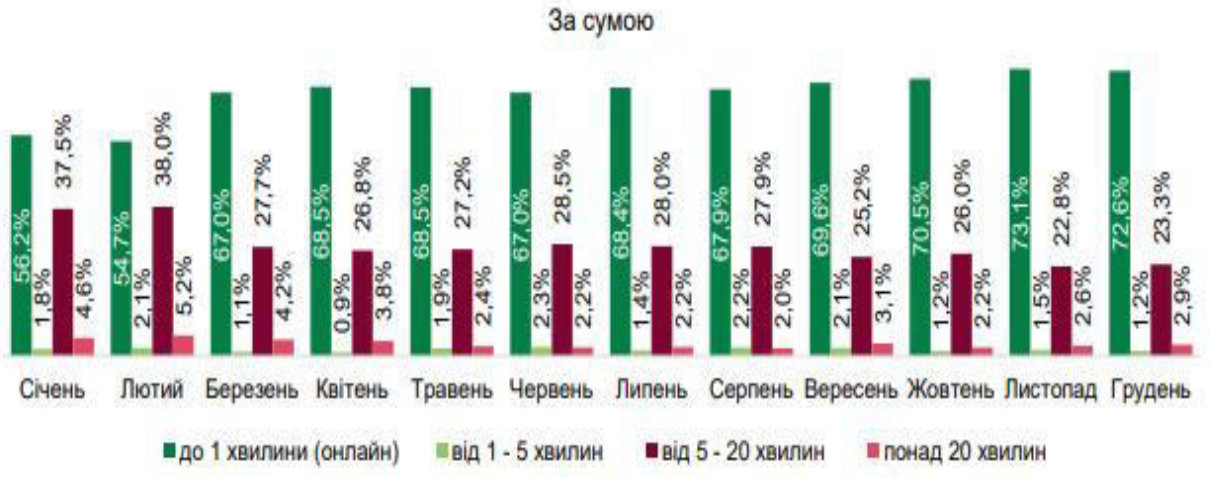

Рис. 2.8. Динаміка зміни обсягів проведених операцій в залежності від суми коштів, що були задіяні в операції станом на 2022рік

Джерело: побудовано автором за даними [22]

Отже, оцінка показників динаміки змін обсягів проведених операцій в залежності від кількості коштів які були задіяні в операції показала, що найбільша кількість коштів станом на кінець 2022 року –це операції час виконання яких до 1 хвилини -72,6 %. Найнижчий рівень капіталізації мають операції час виконання яких від 1 до 5 хвилин. Так, протягом всього звітного періоду перше місце в структурі електронних платежів за обсягом капіталізації займають операції час виконання яких до 1 хвилини –тобто онлайн платежі, друге місце в структурі платежів займають операції час виконання яких від 5 до 20 хвилин, третє місце –це платежі час виконання яких понад 20 хвилин, а останнє місце займають платежі час виконання яких від 1 до 5 хвилин.

Спеціалісти стверджують, що «безготівкові платежі стають не просто нормою, а обов'язковою умовою для всіх. У великих містах вже ні для кого не буде сенсацією бабуся, яка продає врожай зі своєї грядки, приймаючи оплату на карту. Так само дрібний бізнес та самозайняті фахівці потребуватимуть послуг еквайрингу при виході онлайн. Щодо великого бізнесу та сфери послуг – вони стануть локомотивом нових технологій у прийманні платежів. Адже що зручніше людині заплатити за продукт чи послугу, то більша ймовірність вдалої

угоди. В Україні висока конкуренція партнерів з інтернет-еквайрингу. І тут одним лише низьким відсотком комісії неможливо перемогти у війні за клієнта. Важливими є всі складові процесу: підтримка, технічна досконаліть, захищеність, а також готовність адаптуватися до потреб клієнта» [12].

Розрахункові операції за допомогою платіжних карток стали звичайним явищем для економіки, для того аби визначити які саме безготівкові операції проводять громадяни необхідно проаналізувати обсягів проведених безготівкових операцій станом на кінець 2022року на рисунку 2.9

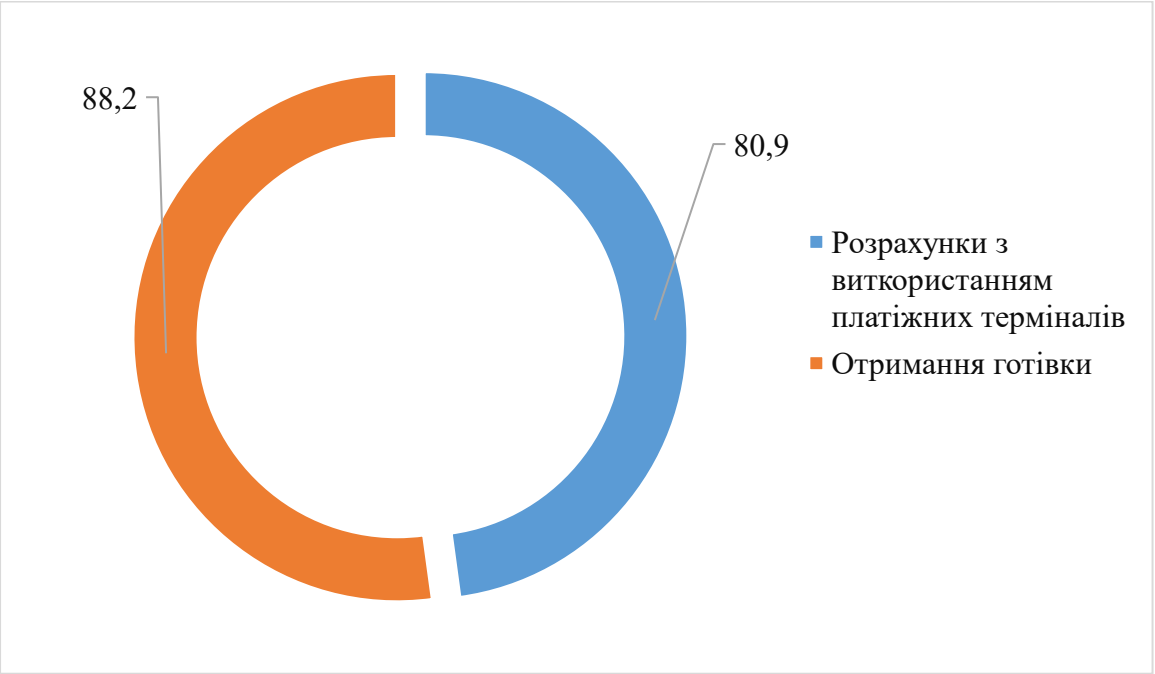

Рис. 2.9. Безготівкові операції які проводили українці станом на кінець 2022 року, %

Джерело : [25]

Отже, як бачимо з рисунку найбільшу кількість операції яку проводили українці з платіжними картками –знімали готівкові кошти з рахунків - 88,2 %, що становило 1 424,5 млрд. грн., тоді як операцій з безготівкових розрахунків за допомогою платіжних терміналів частка становила 80, 9%, , що становило 724,9 млрд. грн. Як бачимо попит серед населення на такі операції дійсно є, а це значить, що уряду та регулятору необхідно розробити нові способи протидії

інтернет-шахрайству для того аби краще захистити права споживачів платіжних послуг.

Кушнір С. та Кікош О. зазначають, що «напрями використання корпоративних карток для бізнесу досить різноманітні, здебільшого вони зручніші, ніж використання чекових книжок» [34, .137].

Розглянемо обсяги операцій які проводили споживачі за допомогою платіжних карток станом на кінець звітного періоду 2022 року на рисунку 2.10.

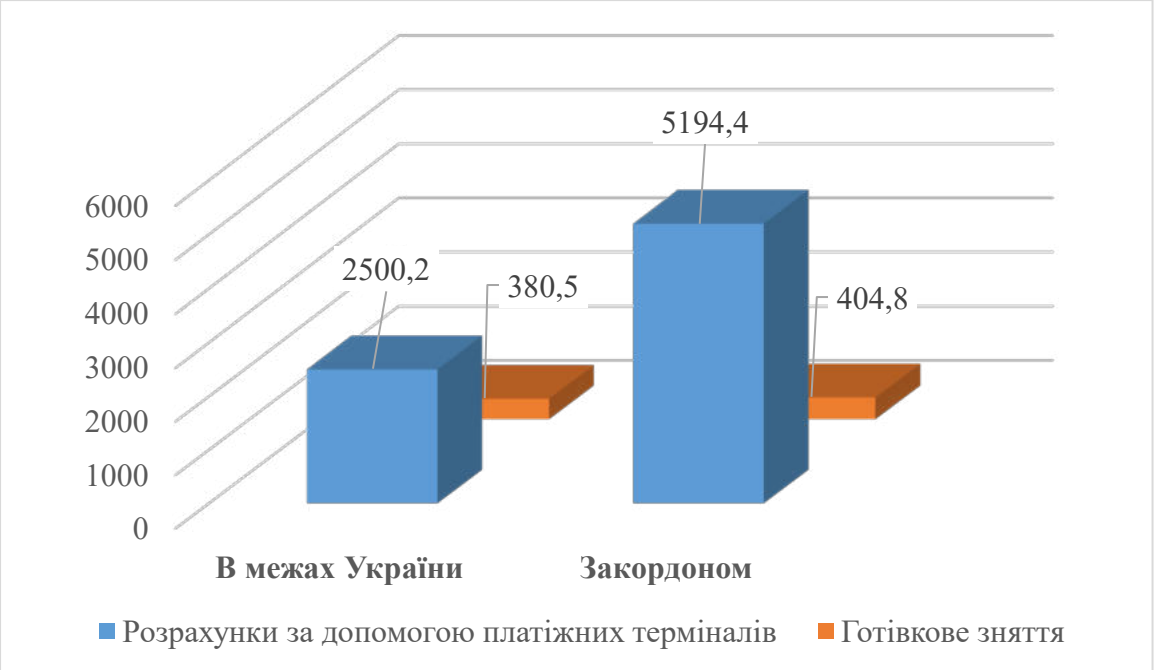

Рис.2.10. Обсяги проведених безготівкових операцій за платіжними картками, станом на кінець 2022р., млн. шт.

Джерело: [27]

Як бачимо з рисунку 2.10. загальна кількість операцій з платіжними картами проведених за межами України значно перевищила обсяги операцій, що відбувались в межах України. Тоді як в Україні загальна кількість проведених операцій з платіжними картками становила 2 880, 7 млн. шт., то закордоном цей показник станови 5 599,2 млн. шт., що майже вдвічі більше, такий показник пояснюється тим, що в Україні не у всіх торгівельних мережах є послуги з безготівкових розрахунків, адже малий та середній бізнес, просто не в змозі самостійно оплатити такі послуги через досить високу вартість операторів. Тоді

як операції зі зняття готівкових коштів в Україні становили лише 380, 5 млн. шт., а закордоном лише на 24, 3 млн. шт. більше. Така ситуація говорить про високий попит серед споживачів на послуги з безготівкових розрахунків.

Серед головних проблем, що стримують популяризацію безготівкових платежів в Україні визначають високу вартість терміналів для малого та середнього бізнесу адже «готівкові розрахунки усе ще дешевші, ніж безготівкові, тому багато підприємців не хочуть встановлювати POS-термінали. Еквайринг для малого бізнесу становить 2% від виторгу, для середнього – 1,5%, а інкасація – 2 тис. грн за обслуговування однієї торгової точки, і за великого обсягу продажів дешевше платити за інкасацію, ніж нести усі витрати по роботі з безготівкою і зворотнім перетворенням безготівки в готівку» [4].

Розглянемо динаміку кількості випущених платіжних карток які випустили українські комерційні банки протягом 2018-2022рр. у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3.

Динаміка обсягів випущених платіжних карток українськими комерційними банками протягом 2018-2022рр., млн. шт.

Показник	2018	2019	2020	2021	2022
Загальний обсяг карток	59,4	68,9	73,4	89,1	91,3
Активні платіжні картки	36,9	42,2	40,4	46,3	47,5
Безконтактні платіжні картки	4,0	8,6	13,2	20,0	27,1
Токенізовані платіжні картки	-	2,5	3,9	6,7	7,9

Джерело: побудовано за даними [10, 26, 16].

Отже, аналіз таблиці 2.3 показав, що за 5 проаналізованих років кількість випущених платіжних карток зросла на 31,9 млн. шт., що є досить хорошим показником. Визначено, що протягом всього періоду показники зростали за всіма

значеннями, так наприклад кількість безконтактних карток випущених протягом періоду збільшилась на 23, 1 млн. шт., що свідчить про збільшення рівня довіри населення до таких продуктів та про загальне збільшення рівня цифровізації національної економіки, що в свою чергу призводить до зростання інноваційного розвитку.

Приклад договору з надання послуг Еквайрингу наведено в додатках Г та Ж.

Лозовицький А. стверджує, що «на території України платіжна система PayPal працює з обмеженими функціями, виконуючи функції еквайєра у разі оплати банківськими картками за товари та послуги у мережі Інтернет. Надсилання коштів з балансу одного користувача на баланс іншого неможливий, так само як і приймання коштів як оплати. У зв'язку з цим виникли посередники (WesternBid, SellerOnline тощо), які надають можливість приймати оплату від контрагентів, здебільшого за кордоном, і переказують отримані кошти на банківські рахунки в Україні» [31, с.139].

Розглянемо основні проблеми з якими стикаються споживачі під час виконання електронних платежів:

- досить низький рівень торгівельних мереж та магазинів які забезпечені платіжними терміналами, через високу вартість комісії;
- кібератаки збоку РФ значно підвищують рівень операційного ризику;
- неоднаковість доступу до цифрових платіжних засобів у різних регіонах країни;
- низький рівень фінансової грамотності особливо старшого покоління;
- відсутність стандартизації для електронних платежів, що може ускладнювати взаємодію різних платіжних послуг та інші.

Бондарець О. та Бондаренко Л. визначають «ряд проблем на платіжному ринку створює перешкоди розвитку безготівкових розрахунків з використанням платіжних карток в Україні, а саме [3, с. 156]:

- платіжні картки в Україні використовуються здебільшого з метою зняття готівки, що обумовлено значним переважанням карток, виданих у рамках зарплатних проектів;

- недосконала нормативно-правова база;

консервативне відношення і менталітет населення, який в цьому випадку проявляється у відторгненні різного роду нововведень, у тому числі необхідності використання платіжних карток для здійснення платежів;

- недостатній розвиток безготівкових платежів у розрізі дрібних роздрібних магазинів і мереж. Це пов'язано з тим, що середня комісія за послуги еквайрингу вище за розмір комісії за інкасацію, перерахунок і зарахування виторгу на рахунки у банках. Розмір комісії за інкасацію, перерахунок і зарахування виручки складає в середньому 0,1–2 % від суми, а банк – еквайр знімає 0,5–1,6 % від суми по своїх картах і 1–4 % по «чужому» пластику;

- обмеженість бонусних програм» [3, с. 156].

Отже, аналіз основних показників проведення електронних платежів показав, що станом на кінець звітного періоду 2022 року найбільша за кількістю проведених операцій - операції час виконання яких від 5 до 20 хв. Тоді як найменший обсяг зафіксовано операцій, онлайн платежів час виконання яких – до 1 хвилини. Визначено, що протягом 2018-2022рр. в Україні значно зросла частка випуску платіжних карток –станом на кінець 2022 року приріст становив 31, 9 млн. шт. Визначено, що в Україні кількість безготівкових операцій значно менша ніж закордоном –майже вдвічі кількість операцій з картками українських банків закордоном більша ніж в межах країни, що пояснюється високою вартістю платіжних терміналів в Україні. Визначено головні проблеми які стримують розвиток системи електронних платежів в Україні: висока тарифна вартість послуг еквайрингу, відсутність захисту прав споживачів з боку влади, відсутність стандартизації для електронних платежів та інші.

РОЗДІЛ 3.
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ПЛАТІЖНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ

Дослідження питань розвитку платіжних технологій в Україні визначається швидкими змінами у фінансовому секторі та зростаючою роллю цифрових технологій. Проведення досліджень в цій області дає змогу враховувати виклики та можливості, сприяє більш ефективному веденню регуляторної політики дає змогу підвищити фінансову стабільність національної платіжної інфраструктури та створює сприятливе середовище для розвитку електронних платіжних систем в Україні. Платіжні системи відіграють ключову роль у забезпеченні швидкого обігу грошей, сприяють розвитку бізнесу, забезпечує фінансову стабільність та зручність для споживачів.

Перспективи розвитку сучасних платіжних систем та технологій в Україні є досить актуальним питанням, адже саме вони визначають економічну ефективність, зручність та доступність споживачів до платіжних послуг, визначають загальну конкурентоспроможність країни на світовому фінансовому ринку. Зростаюча роль цифрових трансформацій, популяризація проведення електронних платежів та інновацій в фінансовому секторі створюють нові можливості, а вивчення цих перспектив сприяє досить швидкій адаптації сучасних платіжних систем до сучасних вимог та підтримки стабільного економічного зростання.

Оцінка сучасного стану ринку платіжних систем в Україні дала змогу визначити основні проблеми які стримують роботу ринку. Однією з таких проблем є забезпечення безпеки проведення електронних платежів – зважаючи на популяризацію ініціювання платіжних операцій за допомогою платіжних систем зростає ризик кіберзлочинності та шахрайства. Кібератаки можуть представляти серйозну загрозу для електронних розрахунків та безпеки фінансових транзакцій. До можливих ризиків необхідно віднести:

а) крадіжки особистих даних – кіберзлочинці можуть використовувати атаки для отримання особистих і фінансових даних користувачів, що може призвести до несанкіонованих операцій та фінансових втрат;

б) вплив на інфраструктуру платіжних систем – кібератаки можуть мати прямий руйнуючий вплив на платіжну інфраструктуру, викликаючи певні перебої в роботі системи, призводячи до відмови в обслуговуванні платежів, відмови в проведенні транзакцій а також призводять до втрати фінансових ресурсів споживачів;

в) зловмисники можуть застосовувати різноманітні методи шахрайства, дзвінки, фішинг та ін., що призводять до втрати фінансових ресурсів споживачів;

г) віруси та зловмисне програмне забезпечення які призводять до втрати конфіденційних даних, а також втрати фінансових ресурсів;

д) втрата довіри споживачів до платіжних систем – часті збої в роботі системи, а також кібератаки можуть справляти негативний вплив користувачів до надійності та стабільності системи.

Для зменшення рівня ризиків та відповідно забезпечення високого рівня захисту даних програмних систем та даних користувачів необхідно постійно підвищувати рівень кібербезпеки, вивчати та застосовувати нові захисні технології, вести постійну просвітницьку роботу з користувачами з метою зниження рівня шахрайства. До конкретних способів підвищення рівня кібербезпеки слід віднести наступне:

- застосування заходів багаторівневої аутентифікації даних – впровадження таких заходів допомагає збільшити рівень безпеки, вимагаючи від користувачів більш ніж один рівень ідентифікації;

- шифрування даних –застосування на практиці таких способів захисту дає змогу встановити суворі правила доступу до систем та обмеження привілеїв значно знижує ризик втрати контролю над інформацією;

- проведення постійних аудиторських перевірок з безпеки – дає змогу систематично перевіряти систему та вчасно виявляти слабкі місця та вчасно усувати прогалини в роботі програмного забезпечення;

- постійний розвиток та навчання працівників, що забезпечують обслуговування системи – навчання персоналу безпековим практикам дасть змогу вчасно виявити та попередити фішингові атаки на програмне забезпечення;

- застосування біометричних технологій – впровадження заходів біометричної аутентифікації дасть змогу зробити процес входження в систему більш надійним та захищеним;

- забезпечення заходів швидкого реагування на різні способи кібератак на систему –впровадження таких методів дає змогу оперативно вживати заходів з подолання кібератак а також швидко та вчасно ліквідувати наслідки атаки;

- забезпечення співпраці з міжнародними спеціалістами – залучення міжнародних аудиторів та компаній дасть змогу краще оцінити прогалини в роботі системи та вчасно вжити заходів для їх подолання.

Недостатній рівень фінансової грамотності населення переважно у людей старшого покоління також є проблематичним питанням, адже досить часто трапляються випадки коли користувачі передають свої дані шахраям, чи то за допомогою телефону, чи то через мережу Інтернет внаслідок чого втрачають фінансові ресурси.

Підвищення рівня фінансової грамотності населення в системі проведення електронних платежів можна досягнути через застосування наступних заходів:

- розробка та впровадження різноманітних просвітницьких програм – такі програми дадуть змогу розширити знання населення про основні принципи раціонального розподілу власного бюджету, правильно користуватись кредитними послугами, вивчити аспекти управління кредитними коштами та якісно оцінити кредитні ризики;

- розробка спеціальних сайтів та програм для навчання в школах та вищих навчальних закладах дасть змогу значно підвищити рівень фінансової культури населення та сформувати грамотні фінансові навички;

- різноманітна реклама за рахунок державного бюджету в засобах масової інформації по телебаченню, в мережі Інтернет, та на радіо про неприпустимість

передачі власних даних, даних платіжних карток стороннім особам, та сповіщення про нові методи шахрайства;

- проведення фінансових консультацій та семінарів – такі заходи організовувались би безкоштовно за рахунок державних коштів, на яких відбувались би консультації з фахівцями та які надавали б поради населенню щодо правильного керування власними коштами;

- просвітницька робота банків для користувачів банківськими мобільними додатками дасть змогу користувачам розширити знання та навики необхідні для користування платіжними послугами через мережу Інтернет;

- активна взаємодія та розробка комерційними банками та іншими фінансовими установами навчальних програм та матеріалів;

- проведення інформаційних компаній банківськими установами з метою підвищення уваги до питань фінансової грамотності та розвитку стимулів підвищення інтересів до вивчення матеріалів.

Висока вартість еквайрингу також є проблемним для українського бізнесу питанням сьогодні. Адже через високі тарифні ставки малий та середній просто не в змозі самостійно дозволити собі встановлення та користування платіжним терміналом. Для того аби знизити вартість цін на такі послуги необхідно вжити наступні заходи:

1) сприяння підвищенню конкуренції на ринку еквайрингу та забезпечення досить чітких тарифів на послуги, з метою уникнення додаткового фінансового навантаження на бізнес;

2) вжиття заходів зі сторони держави як регулятора цін на послуги еквайрингу дасть змогу запобігати роботі недобросовісних операторів та встановить справедливі умови для ведення бізнесу всім суб’єктам господарювання без виключення;

3) розробка та включення в практику спеціальних програм та тарифів для підприємств малого та середнього бізнесу, які дозволять їм користуватись послугами еквайрингу;

4) підтримка зі сторони держави інновацій що стосуються покращення сфери послуг з еквайрингу дасть змогу полегшити процес надання послуг та знизить вартість витрат на них;

5) розробка більш ефективних технічних рішень, впровадження яких на практиці має значно знизити вартість послуг з еквайрингу. Наприклад застосування на практиці хмарних технологій та оптимізація інфраструктури;

6) постійні заходи з навчання персоналу щодо користування платіжними терміналами значно полегшить роботу працівників, та дасть змогу знизити час надання послуги;

7) постійне оновлення та адаптація правил для врахування нових викликів суспільства пов’язаних з послугами еквайрингу.

Вищезазначені заходи сприяють зниженню вартості на надання еквайрингових послуг, що відповідно буде сприяти чесній конкуренції на ринку та дасть змогу всім учасникам отримати доступ до таких послуг.

Ще однією проблемою ринку платіжних систем в Україні є монополізація ринку міжнародними платіжними системами таким як Visa та Mastercard, через що частка оброблених операцій вітчизняними платіжними системами досить мала. Для того аби вирішити проблему монополізації ринку платіжних послуг в Україні можна вжити наступних заходів:

- заохочення нових операторів платіжних систем, введення спеціальних програм для вітчизняних операторів платіжних систем, надання їм спеціальних умов та пільг з боку держави для того аби підтримати власний бізнес та ринок інновацій;
- більш активне вжиття та розробка регулятивних заходів, які поставили певні обмеження для уникнення монополії на ринку та сприяли б добросовісній конкуренції на ринку платіжних послуг в Україні;
- розробка та впровадження альтернативних платіжних систем, які б фінансувались за рахунок спеціально виділених державою коштів, що сприяло б зростанню кількості розробників та фахівців, стимулювало б їх працювати для країни, а не виїздити за кордон;

- спрощення процедур адміністративних бар'єрів для нових розробників технічних рішень для платіжних систем, для того аби вони без перешкод могли зареєструвати та запустити систему в роботу на фінансовому ринку;

- проведення регулярних аудиторських перевірок з метою уникнення монополістів на ринку платіжних послуг;

- активна співпраця з міжнародними організаціями, зокрема і аудиторськими які дали б змогу запозичити досвід зарубіжних країн та відповідно знайти та розробити нові заходи для боротьби з монополістами.

Ще однією проблемою, яка стримує розвиток ринку платіжних послуг в Україні є недостатній рівень узгодженості та стандартизації платіжних систем. Для вирішення цієї проблеми можна застосувати наступні заходи:

- створення спеціального органу, установи яка б координувала та узгоджувала роботу різних платіжних систем, в тому числі розробляла нормативно-правову базу, яка б містила в собі основні правила узгодження;

- створення механізмів для швидкого та ефективного обміну інформацією між різними системами та учасниками;

- об'єднання та залучення в розробку заходів зі стандартизації роботи різних платіжних систем всіх учасників ринків зокрема представників операторів, технічних експертів, регулятора ринку, користувачів та ін.

Отже, ринок платіжних систем – є важливою складовою розвитку фінансового та інноваційного ринків країни. До основних проблем, які стримують роботу вітчизняного ринку платіжних систем сьогодні необхідно віднести: високу вартість на послуги еквайрингу; відсутність стандартизації платіжних операцій у різних операторів платіжних систем; відсутність захищеності прав користувачів; наявність ризику кіберзлочинності, що зростає; досить низький рівень фінансової грамотності населення; монополізація ринку міжнародними платіжними системами та інші. Визначено основні заходи з розвитку ринку сучасних платіжних систем: проведення спеціальних аудиторських перевірок з метою уникнення та попередження кіберзлочинів, розробка та впровадження навчальних просвітницьких програм, проведення за

рахунок держави семінарів та реклами в різних засобах масової інформації з метою підвищення рівня фінансової грамотності населення.

ВИСНОВКИ

Отже, проведене дослідження теоретичних та практичних аспектів діяльності ринку платіжних систем дало змогу сформувати наступні висновки:

1. Платіжна система – комплекс взаємопов'язаних структур, правил, організацій, технологій, які дають змогу виконувати різні електронні перекази фінансових ресурсів між різними учасниками ринку фінансових послуг. Основна мета функціонування таких систем –забезпечення безпечності, ефективності та надійності проведення фінансових транзакцій. Такі системи включають в себе різноманітні фінансові та платіжні інструменти наприклад платіжні картки – дебетові чи кредитні, прямий дебет, кредитовий трансфер та інші. Платіжний ринок включає в себе комерційні банківські установи, небанківські надавачі платіжних послуг, операторів платіжних систем, технологічних операторів платіжних послуг, споживачів послуг, а також регулятора. Платіжні системи, які діють сьогодні можуть бути внутрішньодержавними та міжнародними. Вони відіграють ключову роль у функціонуванні сучасної фінансової системи та глобальних економічних відносинах. Визначено наступні класифікаційні ознаки сучасних платіжних систем, а саме: в залежності від типу часників які засновують платіжну систему: банківські платіжні системи –ті, що керуються банками, та небанківські платіжні установи – організовані іншими учасниками платіжного ринку відмінні від банківських установ; в залежності від типу проведених платіжних операцій – онлайн платежі, ті що проводяться в режимі реального часу в мережі Інтернет; офлайн платежі –ті, що проводяться без використання Інтернет ресурсів, наприклад через спеціальні касові апарати; в залежності від типу місця застосування: роздрібні платіжні системи – основне призначення яких це проведення невеликих операцій; та платіжні системи для бізнесу – користування та розробку яких забезпечують великі корпорації; в залежності від типу технологій, які використовуються під час проведення операції: операції проводяться за допомогою платіжних карток дебетових або

кредитних; електронні гроші – платіжні системи, які займаються електронними формами фінансів.

Роль, яку відграють сучасні платіжні технології в національній економіці полягає в наступному: забезпечення швидкої ліквідності фінансових ресурсів; стимулювання електронного бізнесу, адже швидкі розрахунки сприяють розвитку електронної комерції та інтернет бізнесу; підтримка фінансової інклюзії – тобто платіжні системи дають змогу всім учасникам фінансового ринку брати участь у системі розрахунків; сприяє розвитку інноваційного ринку в середині країни; пришвидшують процеси міжнародної торгівлі, покращують міжнародні економічні відносини. Нормативно-правове забезпечення включає нормативну правову базу НБУ, Закон України «Про платіжні послуги», постанови та акти Антимонопольного комітету України та інші нормативно-правові акти, які забезпечують ефективну роботу ринку платіжних послуг.

2. Оцінка фінансових показників ринку платіжних систем в Україні показала, що станом на кінець 2022 року було визначено, що до переліку найбільш важливих платіжних систем в Україні було віднесено: міжнародні платіжні системи Visa та MasterCard загальна питома частка операцій проведених у цих системах становила 95, 66 %, що загалом в сумі становило 149, 3 млрд. дол. США. До найбільш важливих платіжних систем вітчизняних операторів було віднесено NovaPay, ТОВ «Українська платіжна система» «Фінансовий світ», та АТ «Укрпошта». Динаміка загальних обсягів проведених операцій за допомогою державної електронної системи протягом 2018-2022рр. постійно зростала. Так приріст загальної кількості коштів за проведеними операціями через СЕП зріс на 338 трлн. грн., а найвищий показник обсягу коштів за проведеними розрахунковими операціями було зафіксовано у 2022 звітному році -363 трлн. грн. Хоча необхідно зазначити, що показник кількості операцій постійно зростав, у 2022 році відбулось різке скорочення обсягів до 133 млн. шт., що на 313 млн. шт. менше ніж у звітному періоді 2021 року. Показник обіговості коштів у системі електронних платежів у звітному періоді 2022 року також постійно зростав, середнє значення коефіцієнта за рік становило 6, 56% тоді як лише в 1

звітному місяці відбуло зменшення кількості коштів в обігу в системі електронних платежів – в лютому 2022 року, що пояснюється активізацією військових дій по всій території країни. Динаміка обсягів проведених безготівкових операцій за платіжними картками станом на кінець 2022 року показала, що кількість операцій проведених українськими платіжними картками в Україні майже вдвічі менша ніж закордоном, в Україні цей показник становив лише 2 500,2 млн. шт., що свідчить про низький рівень проникнення послуг еквайрингу в Україні, зокрема через високу вартість на ці послуги. Динаміка обсягів випущених карток також постійно зростала, загальний приріст у 2022 становив 2,2 млн. шт. у порівнянні з 2021 роком. Тоді як за 5 проаналізованих роки 31,9 млн. шт., що загалом є досить хорошим показником і свідчить про високий рівень попиту серед населення на платіжні картки.

3. Аналіз основних показників платіжних систем дав змогу визначити наступні проблеми, які стримують роботу платіжних систем, а саме: монополізація ринку великими міжнародними платіжними системами; високий рівень кіберзлочинності; відсутність стандартизації операцій у різних платіжних системах призводить до розбіжностей, або ж взагалі унеможливлює проведення розрахункових операцій; відсутність захищеності прав користувачів платіжних послуг; висока вартість послуг на еквайринг, унеможливлює доступ малому та середньому бізнесу до встановлення платіжних терміналів; низький рівень фінансової грамотності населення та інші. Визначено, наступні заходи з підвищення рівня ефективності роботи платіжних систем: розробка державних програм та забезпечення фінансування альтернативних платіжних систем внутрішніми спеціалістами; проведення маркетингових в заходів в ЗМІ з метою підвищення рівня фінансової грамотності населення, встановлення регулятором нагляду та доступних тарифів на послуги з еквайрингу для підприємств малого та середнього бізнесу, постійне навчання спеціалістів, що забезпечують роботу платіжних систем, проведення аудиторських перевірок з метою виявлення та вчасного вирішення проблем справності платіжної системи та ін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабарицький О. В., Токарєва К.О. Платіжні системи: сутність та особливості правового регулювання в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2023. Вип. № 9. С. 470-474.

2. Богоявенська Ю., Прус В. Щоденні проблеми та перспективність розвитку платіжної системи України. *Матеріали конференції Житомирського політехнічного університету.* 2022. С.1-3.

3. Бондарець О., Бондаренко Л., Водолазська Н., Хиль Л. Стан, проблеми та перспективи розвитку ринку платіжних карток в Україні. *БізнесІнформ.* 2018. Вип. № 8. С. 153-157.

4. Висока вартість безготівки стримує поширення POS-терміналів. *Financial club* : веб-сайт. URL: https://finclub.net/ua/news/vysoka-vartist-bezhotivkovykh-rozrakhunkiv-strymuie-poshyrennia-posterminaliv.html (дата звернення 29.09.2023р.)

5. Вовченко О. С. Напрями розвитку платіжних систем в Україні в умовах європейської інтеграції. *Економічний вісник.* 2022. Вип. № 4. С. 49-56.

6. Вольвач О. Сучасний стан платіжних технологій в Україні. *Ефективна економіка.* 2021. Вип. № 8. С.1-7.

7. Голда Н., Поліщук Н. Розвиток національних платіжних систем: проблеми та перспективи. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2020. Вип. 2 (23). С. 14-23.

8. Деркач Ю.Б. Кузнєцов А.М. Регулювання платіжного ринку в Україні. *Інфраструктура ринку.* 2020. Вип. 29. С. 334-338.

9. Джусов О., Піляк О. Поточний стан, проблеми і перспективи розвитку платіжних систем України. *Економічний простір.* 2020. Вип. № 154. С. 190-196.

10. Дзюблик О., Луців Б., Чайковський Я. Сучасний розвиток ринку платіжних карток в Україні *Фінансова та кредитна діяльність: проблеми теорії та практики.* Вип. 6 . С. 51-64.

11. Договір надання послуг еквайрингу АТ «ОщадБанк». *ОщадБанк* : веб-сайт. URL: https://www.oschadbank.ua/uploads/0/4549-dogovir_nadanna_poslug_ekvajringu.pdf (дата звернення 29.09.2023р)

12. Еквайринг проти COVID 19: технології перемагають. *Forbes. UA* : веб-сайт. URL: https://forbes.ua/innovations/ekvayring-proti-covid-19-tekhnologii-peremagayut-31122021-3103 (дата звернення 28.09.2023р.)

13. Єрмошкіна О., Мусаєва Н. Платіжна система як базовий елемент цифрової економіки: інституціонально-поведінкові аспекти . *Економічний вісник.* 2021. Вип. 4. С. 135-144.

14. Завгородній А.Г., Вознюк Г.Л. Фінансовий словник. 2002. Київ: Знання. 418 с.

15. Звіт з оверсайта інфраструктур фінансового ринку за 2020 рік. *Національний банк України*: веб-сайт. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Report_oversight_2020.pdf?v=4 (дата звернення 28.09.2023р.)

16. Картковий ринок у ІІІ кварталі 2022 року: попри все, українці віддають перевагу безготівковим розрахункам. *Національний банк України* : веб-сайт. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/kartkoviy-rinok-u-iii-kvartali-2022-roku-popri-vse-ukrayintsi-viddayut-perevagu-bezgotivkovim-rozrahunkam (дата звернення 29.09.2023р.)

17. Коць О., Гоменюк В. Сучасний стан і перспективи розвитку ринку платіжних карток в Україні. *Економіка і суспільство.* 2018. Вип.15. С. 671-678.

18. Кравченко І.С., Балакіна Ю. С. Визначення сутності поняття «платіжна система». *Фінансовий простір.* 2014. С. 141-144.

19. Кушнір С., Кікош О. Переваги використання банківських платіжних карток у сфері агропромислового комплексу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2019. Вип. 1(25). С.134-137.

20. Лобач О., Кравченко Н. Фінансово-правова природа послуг на платіжному ринку. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики.* 2022. Вип. №1. С. 41-50.

21. Лозовицький А. Типологія небанківських електронних платіжних систем. Адміністративне право і процес. 2020. Вип. № 5. С. 137-143.

22. Макроекономічний та монетарний огляд звіт за 2022 рік. *Національний банк України* : веб-сайт. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Report_oversight_2022.pdf (дата звернення 27.09.2023р.)

23. Назаренко В. Підходи до класифікації платіжних систем. *Право та державне управління.* 2018. № 4 (33). С. 77-82.

24. НБУ назвав частки платіжних систем на ринку. *Financial club* : веб-сайт. URL: https://finclub.net/ua/news/nbu-zvituvav-pro-prysutnist-platizhnykh-system-na-rynku-ukrainy.html (дата звернення 28.09. 2023р.)

25. НБУ: безготівкові операції — у пріоритеті в українців. Мінфін : веб-сайт. URL: https://minfin.com.ua/ua/2023/03/04/101759962/ (дата звернення 29.09.2023р.)

26. НБУ: Основні тренди карткового ринку у 2020 році — безконтактні платежі та розрахунки в інтернеті. *IT community* : веб-сайт. URL: https://itc.ua/news/nbu-osnovni-trendi-kartkovogo-rinku-u-2020-roczi-bezkontaktni-platezhi-ta-rozrahunki-v-interneti-infografika/ (дата звернення 28.09.2023р.)

27. Пиріг С.О., Ніколаєва А. М., Олександренко І.В. Безготівкові розрахунки як індикатор економічного зростання. *Економічний вісник.* 2019. Вип.1. С. 151-158.

28. Попит на безготівкові розрахунки та інтернет-еквайринг зростатиме URL: https://finclub.net/ua/news/popyt-na-bezhotivkovi-rozrakhunky-ta-internetekvairynh-zrostatyme.html (дата звернення: 28.09.2023р.)

29. Про затвердження Положення про проведення виїзного та безвиїзного моніторингу об'єктів оверсайту платіжної інфраструктури : Постанова Національного банку України від 31.12.2022 р. № 257. *Офіційний вісник України*, 2023, N 7 (27.01.2023), ст. 589

30. Про платіжні послуги: Закон України від 30 черв. 2021р. № 1591-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text (дата звернення 01.08. 2023р.)

31. Рущишин Н., Костак З. Платіжна система України та безпека її функціонування. *Гроші, фінанси, кредит.* 2017. Вип. 19. С.452-456.

32. Сидорук Т., Дмитрук І. Переваги та недоліки використання платіжних карток. *Міжнародні наукові інтернет-конференції* : веб-сайт. URL: https://www.economy-confer.com.ua/full-article/3341/ (дата звернення 29.09.2023р.)

33. Ситник І., Васильчук І., Колодізєв О., Вжитинська К. Аналіз стану платіжних систем в Україні в контексті Європейського вектору розвитку цифрової економіки та глобалізаційно-інтеграційних процесів. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики.* 2022. Вип. 6 (47). С. 34-50.

34. Фінансова звітність. *ПриватБанк* : веб-сайт. URL: https://privatbank.ua/about/finansovaja-otchetnost (дата звернення 29.09.2023р.)

35. Чкан І., Чкан А. Електронний банкінг для бізнесу і населення як запорука розвитку ринкової інфраструктури. *Ефективна економіка.* 2020. Вип. 4. С.1-7.

36. Як працювати з РРО та програмним РРО. *Головбух* : веб-сайт. URL: https://egolovbuh.expertus.com.ua/10010620 (дата звернення 01.10.2023р.)

37. Kokkola, T. (2010). The payment system: payments, securities and derivatives, and the role of the eurosystem Frankfurt am Main : European Central Bank. 369 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

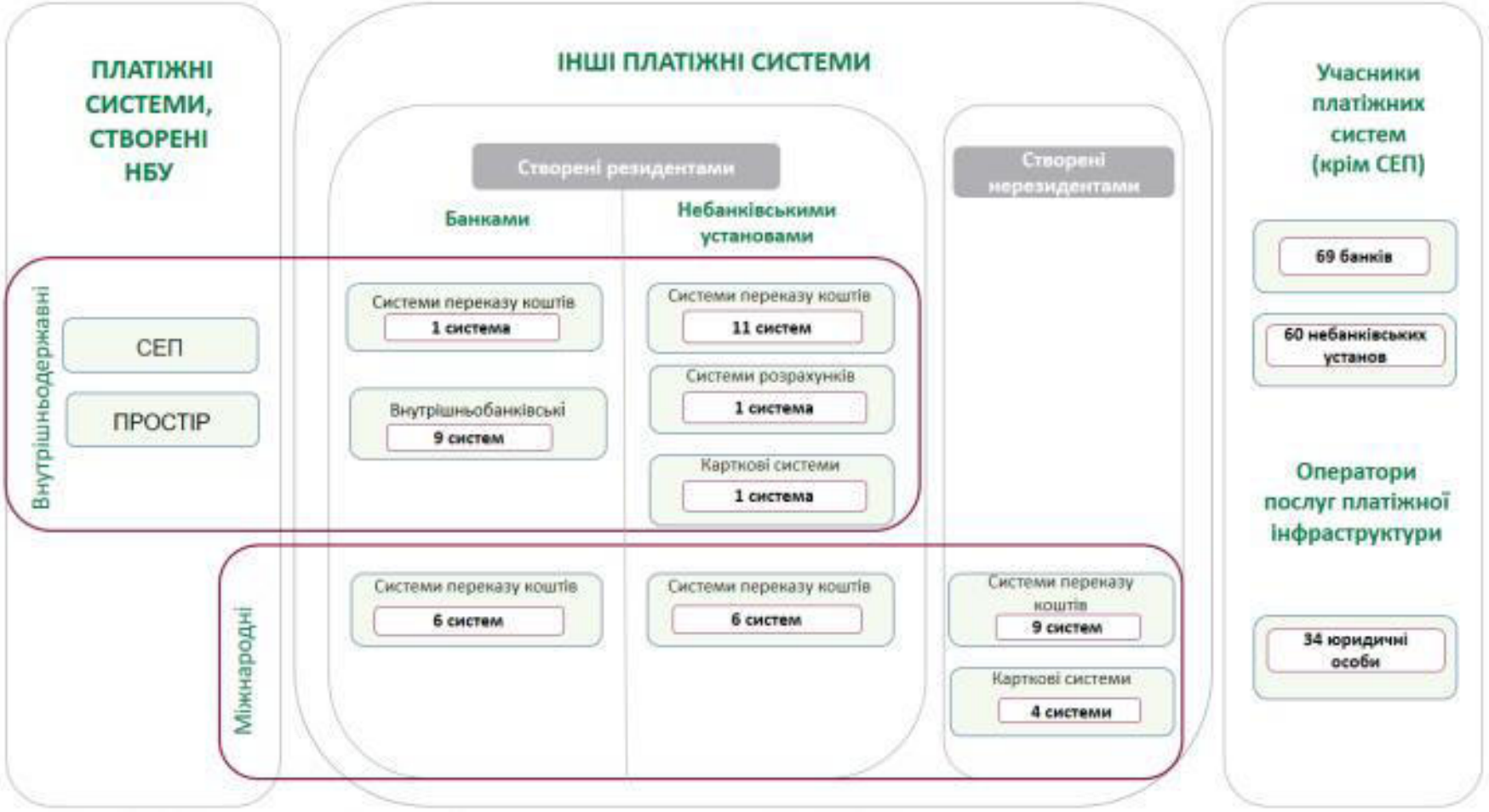

Рис. Д. А. Об'єкти нагляду платіжних систем України

Джерело: [16, с.8].

Додаток Б

Ідентифікаційний код в Єдиному державному реєстрі підприємств та організацій України *77559911*

ТОВ «Світанок»
(найменування підприємства/установи/організації)

Прибутковий касовий ордер № *37*
від "*24*" *червня* 20*21* року

№ з/п	Кореспондуючий рахунок, субрахунок	Код аналітичного рахунку	Сума цифрами	Код цільового призначення	Примітки
1	2	3	4	5	6
1	*311*	-	*350,00*	-	-

Прийнято від -

Підстава *оприбуткування коштів з поточного рахунку в банку для виплати на госппотреби*

Сума *Триста п'ятдесят грн 00 коп.*
(словами)

Додатки: *квитанція банку № 329 від 24.06.2021 р.*

Головний бухгалтер *Коваленко А.Р. Коваленко*
(підпис, прізвище, ініціали)

Одержав касир *Матушко О.П. Матушко*
(підпис, прізвище, ініціали)

Лінія відрізу

ТОВ «Світанок»
(найменування підприємства/установи/організації)

Квитанція
до прибуткового касового ордера № *37* від "*24*" *червня* 20*21* року

Прийнято від -

Підстава *оприбуткування коштів з поточного рахунку в банку для виплати на госппотреби*

Сума Триста п'ятдесят грн 00 коп.
(словами)

М. П.

Головний бухгалтер
Коваленко А.Р. Коваленко
(підпис, прізвище, ініціали)

Касир *Матушко О.П. Матушко*
(підпис, прізвище, ініціали)

Рис. Д. Б. Приклад розрахункового документа

Джерело: [37].

Додаток В

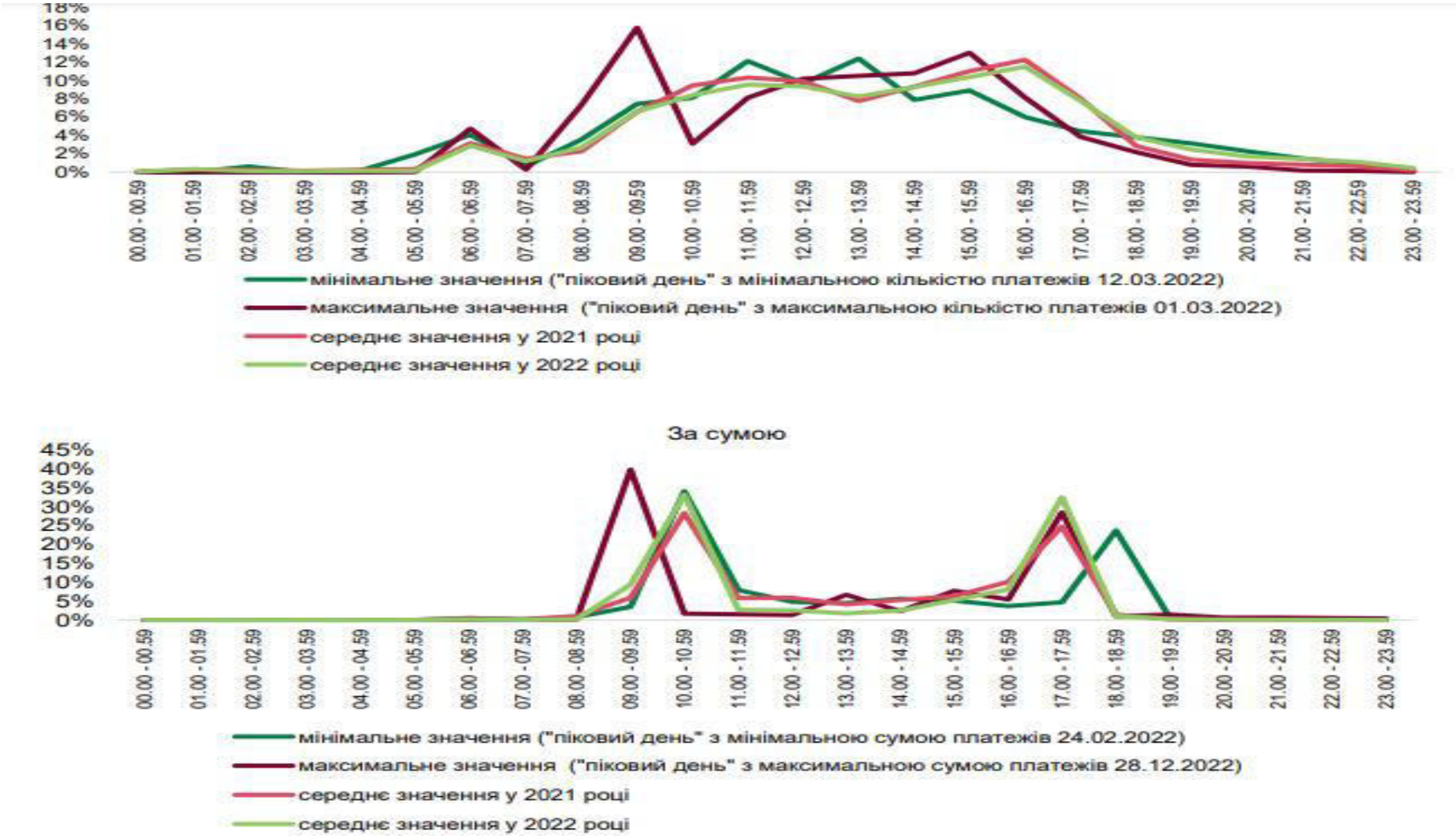

Рис. Д. В. Пікові значення коефіцієнта проведення операцій у розрізі сум та кількості станом на 2021-2022рр., %

Джерело: [22].

Додаток 3
до Договору надання послуг еквайрингу АТ «Ощадбанк»

ФОРМА

Акт наданих послуг № _____
до договору №_____від_____

м. _____, (Україна) **„____" _____ 20 __ року**

АТ «Ощадбанк» (далі – Банк), юридична особа за законодавством України, в особі _____ *(зазначається посада та ПІБ особи, яка укладає Договір від імені банку)*, який (яка) діє на підставі _____ *(зазначають реквізити та найменування документів, на підставі яких діє особа)*, з однієї сторони, та

Наступний абзац - визначення іншої сторони за Договором (Торговця) викладається в одному з 2-х варіантів:

Варіант 1 – використовується у разі, якщо Торговцем виступає юридична особа:

_____ *(зазначається найменування Торговця)*, (далі – Торговець), юридична особа за законодавством України, в особі _____ *(зазначається посада та ПІБ особи, яка укладає Договір від імені Торговця)*, який (яка) діє на підставі _____ *(зазначають реквізити та найменування документів, на підставі яких діє особа)*, з другої сторони,

Варіант 2 – використовується у разі, якщо Торговцем виступає фізична особа-підприємець:

_____*(зазначається найменування Торговця)* (далі – Торговець), фізична особа, яка є суб'єктом підприємницької діяльності за законодавством України, в особі _____ *(зазначається посада та ПІБ особи, яка укладає Договір від імені Торговця)*, який (яка) діє на підставі _____ *(зазначають реквізити та найменування документів, на підставі яких діє особа)*, з другої сторони,

далі разом – Сторони, а окремо – Сторона, уклали цей Акт наданих послуг № _____ від ___ _____ _____ року (далі - Акт) про наступне:

1. Відповідно до Договору надання послуг еквайрингу АТ «Ощадбанк», укладеного між Банком та Торговцем, за звітний період з _____ по _____ Торговцем були проведені розрахунки по Операціях з використанням ЕПЗ в Торгових точках Торговця (Обсяг платіжних Операцій) в наступних сумах Операцій , а саме:

№ п/п	Обсяг проведених Операцій, грн.	Адреса Торгової точки Торговця	Сума комісійної винагороди Банка, грн.
1.			
2.			
Сума простроченої комісійної винагороди за попередні періоди:			
Загальна сума, гривень (без ПДВ):			

2. До перерахування на рахунок АТ «Ощадбанк» № _____, код банку _____ код ЄДРПОУ _____ належить комісійна винагорода у розмірі _____ грн., без ПДВ. Призначення платежу: Оплата комісійної винагороди банку, згідно Акту наданих послуг № _____ від «__» _____ 20__ р. за період _____ року.

3. Сторони не мають претензій одна до одної.

Продовження додатку Г

ПІДПИСИ СТОРІН

Банк	Торговець
Акціонерне товариство «Державний ощадний банк України» **Філія - _____** *(зазначається повне найменування філії Банку)*	*Зазначається П.І.Б./найменування юридичної особи згідно установчих документів*
_____ **підпис / П.І.Б. /** **м.п.**	_____ **підпис / П.І.Б. /** **м.п.** *(за необхідності)*

Рис. Д. Г. Приклад додатку 3 до договору надання послуг Еквайрингу АТ «ОщадБанк»

Джерело: [11].

Додаток Ж

Додаток 4
до Договору надання послуг еквайрингу АТ «Ощадбанк»

Розрахунок суми винагороди Торговця (за послугою поповнення рахунку оператора мобільного зв'язку по номеру телефона)
м. _____, (Україна) „____" _____ 20 __ року

АТ «Ощадбанк» (далі – Банк), юридична особа за законодавством України, в особі _____ *(зазначається посада та ПІБ особи, яка укладає Договір від імені банку)*, який (яка) діє на підставі _____ *(зазначають реквізити та найменування документів, на підставі яких діє особа)*, з однієї сторони, та

Наступний абзац - визначення іншої сторони за Договором (Торговця) викладається в одному з 2-х варіантів:

Варіант 1 – використовується у разі, якщо Торговцем виступає юридична особа:

_____ *(зазначається найменування Торговця)*, (далі – Торговець), юридична особа за законодавством України, в особі _____ *(зазначається посада та ПІБ особи, яка укладає Договір від імені Торговця)*, який (яка) діє на підставі _____ *(зазначають реквізити та найменування документів, на підставі яких діє особа)*, з другої сторони,

Варіант 2 – використовується у разі, якщо Торговцем виступає фізична особа-підприємець:

_____*(зазначається найменування Торговця)* (далі – Торговець), фізична особа, яка є суб'єктом підприємницької діяльності за законодавством України, в особі _____ *(зазначається посада та ПІБ особи, яка укладає Договір від імені Торговця)*, який (яка) діє на підставі _____ *(зазначають реквізити та найменування документів, на підставі яких діє особа)*, з другої сторони,

далі разом – Сторони, а окремо – Сторона, склали цей **Розрахунок суми винагороди (за послугою поповнення рахунку оператора мобільного зв'язку по номеру телефона) за _____ 20__ р.** (далі - Розрахунок) про наступне:

1. Відповідно до Договору надання послуг еквайрингу АТ «Ощадбанк», укладеного між Банком та Торговцем, за звітний період з _____ по _____ Торговцем були проведені розрахунки по Операціях з використанням ЕПЗ в Торгових точках Торговцяза Послугою поповнення рахунку оператора мобільного зв'язку по номеру телефону в наступних сумах Операцій, а саме:

Період проведення транзакцій (здійснення Операції) за Послугою	**Сума транзакцій (здійснених Операцій) за Послугою, грн.**	**Сума винагороди Торговця, грн.**

Винагорода, розраховується від кожної Операції, здійсненої з використанням ЕПЗ за Послугою.

ВСЬОГО ДО СПЛАТИ: _____грн. ____ коп., в т.ч. ПДВ ___ грн. ___коп. або без ПДВ*

Продовження додатку Ж

ПІДПИСИ СТОРІН

Банк	Торговець
акціонерне товариство «Державний ощадний банк України» **Філія - _____** *(зазначається повне найменування філії Банку)*	*Зазначається П.І.Б./найменування юридичної особи згідно установчих документів*
_____ **підпис / П.І.Б. /** **м.п.**	_____ **підпис / П.І.Б. /** **м.п.** *(за необхідності)*

**в залежності від статусу Торговця як платника/неплатника ПДВ*

Рис Д .Ж. Приклад додатку 4 до договору з послуг еквайрингу АТ «ОщадБанк»

Джерело: [11].

Додаток З

Додаток 5
до Договору надання послуг еквайрингу АТ «Ощадбанк»

Дозвіл

Щодо використання
знаку для товарів та послуг

Акціонерне товариство «Державний ощадний банк України» (далі – Банк) надає _____кому_____ (ЄДРПОУ _____) – (далі – Торговець), дозвіл на використання найменування Банку та наступних знаків для товарів і послуг, власником яких є Банк (далі – Дозвіл).

1. ОЩАДБАНК МІЙ БАНК. МОЯ КРАЇНА — свідоцтво України на знак для товарів і послуг № **212883 від 10.03.2015**

2. ОЩАДБАНК МІЙ БАНК. МОЯ КРАЇНА — свідоцтво України на знак для товарів і послуг № **212884 від 10.03.2015**

(надалі - Знаки).

3. Під «використанням» за цим Дозволом розуміється виключно використання рекламної продукції Банку, інформації про Банк, а також будь-якої інформації, погодженої з Банком в межах співробітництва між Торговцем та Банком за передбачене Договором надання послуг еквайрингу.
4. Цим Дозволом Банк надає згоду Торговцю використовувати Знаки та найменування Банку при розміщенні/розповсюдженні:
   - зовнішньої реклами (борди, відеоборди, брендмауери);
   - реклами на телебаченні (відео ролики);
   - поліграфічної реклами (рекламні листівки, плакати, буклети);
   - реклами на радіо (Аудіо ролики);
   - банерної та контекстної реклами в мережі інтернет;
   - реклами в соціальних мережах (Інтернет);
   - реклами в ЗМІ (статі, PR, рекламні блоки, тощо).

   Зазначений перелік є виключним.
5. Територією, на якій дозволено використання Знаків та найменування Банку є територія держави Україна.
6. Період використання: з _____ по _____ (включно).

Посада уповноваженої особи АТ «Ощадбанк» _____
_____

Рис. Д. 3. Приклад додатку 5 до договору еквайрингу АТ «ОщадБанк»

Джерело: [11].

Додаток К

Додаток 6
до Договору надання послуг еквайрингу АТ «Ощадбанк»

ФОРМА

РОЗПИСКА
про вилучення ЕПЗ

Видана касиром
_____
(Прізвище, ім'я, по батькові касира)

_____
(Назва Торговця)

розташованого за адресою
_____

_____

о _____ годині _____ хв. «___» _____ 20___ року в тому, що згідно з відповіддю Банку на авторизаційний запит був вилучений ЕПЗ платіжної системи _____

емітований _____ № _____
(назва Банку-емітента) *(номер ЕПЗ)*

випущений на ім'я _____
(П.І.П. Держателя ЕПЗ повністю)

Термін дії ЕПЗ _____

З усіх питань про подальше використання Вашого рахунку просимо звертатися до Банку-емітента.

«____» _____ 20___ року. _____ (Підпис та ПІБ касира)

Рис. Д.К. Приклад додатку 6 послуг еквайрингу АТ «ОщадБанк»

Джерело: [11].

Додаток М

Додаток 7
до Договору надання послуг еквайрингу АТ «Ощадбанк»

ФОРМА

Дата «___» _____ 20___ р.
Час _____ год. _____ хв.

ПОВІДОМЛЕННЯ
про факт вилучення ЕПЗ

ЕПЗ

Номер ЕПЗ
Термін дії ЕПЗ
Прізвище, ім`я та по батькові картки держателя ЕПЗ
Номер телефону Держателя ЕПЗ
Найменування Банку-емітента

Особа, що вилучила ЕПЗ

Прізвище, ім`я та по батькові

Дата, місце, час та обставини вилучення ЕПЗ
Причина вилучення ЕПЗ:
(відповідь на запит на авторизацію, навмисне залишення користувачем, невідповідність ЕПЗ стандартам тощо)
Підпис особи, що вилучила ЕПЗ
Працівник Банку, що отримав вилучений ЕПЗ — Прізвище, ім'я, по батькові _____
«___» _____ 20___ р. Підпис _____

Висновки Банку: _____

_____

«___» _____ 20___ року. _____
П.І.Б., підпис працівника Банку

Рис. Д. М. Приклад додатку 7 до договору еквайрингу АТ «ОщадБанк»

Джерело: [30].

Додаток Л

Використання платіжних карток різними контрагентами

Переваги	Недоліки
Для населення	
– зручність та простота процедури; – скорочення часу обслуговування; – зменшення кількості помилок при прийомі платежів;	– втрата платіжної картки, що призводить до використання персональних даних незаконним способом; – матеріальні втрати.
Для підприємства (банку)	
– зменшення терміну нарахування заробітної плати; – зниження накладних витрат з обслуговування готівки; – зменшення ризиків збереження і транспортування готівки;	– у разі шахрайських дій- фінансові збитки та недовіра клієнтів; – збільшення витрат на забезпечення безпеки використання платіжних карток; – витік конфіденційної інформації.
Для держави	
– збільшення надходжень у місцеві і державні бюджети за рахунок більш повного оподаткування суб'єктів економіки; – зменшення витрат на виробництво банкнот і монет, на касові операції. – зменшення тіньової економіки;	– втрата фінансових ресурсів від різних шахрайств; – можливий канал для фінансування тероризму.

Рис. Д.Л. Переваги та недоліки використання платіжних карток різними контрагентами

Джерело: [32].